

Crna Gora

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja

Operativni priručnik za grantove Četvrti poziv (MIDAS) Investicije u poljoprivredna gazdinstva

Ovaj Operativni priručnik služi kao uputstvo za apliciranje i odlučivanje
u okviru IV Javnog poziva za MIDAS grantove
Januar 2013

1. Sadržaj	
2. AKRONIMI – POJMOVI	4
3. UVOD	5
4. MJERA: INVESTICIJE U POLJOPRIVREDNA GAZDINSTVA	8
4.1 CILJEVI MJERE.....	8
4.3 Opšti kriterijumi prihvatljivosti	9
4.4 Specifični kriterijumi prihvatljivosti	10
4.5 Neprihvatljivi troškovi	13
4.6 Prihvatljivi troškovi	14
4.7 Prihvatljive investicije	14
4.8 Oblasti investiranja	14
4.9 Prihvatljive investicije iz oblasti stočarstva	14
4.10 Prihvatljive investicije iz oblasti biljne proizvodnje i pčelarstva	16
4.11 Iznos podrške	17
4.12 Kriterijumi za bodovanje i rangiranje	17
5. ZAHTJEVI KORISNIKA ZA PODRŠKU IZ MIDAS GRANTOVA	20
5.1 Broj poziva i zahtjeva	20
5.2 Konherentnost i kompatibilnost	20
5.3 Prijem zahtjeva za odobravanje projekta	20
5.4 Ekološka i socijalna procjena	21
5.5 Dokumentacija mjera zaštite životne sredine	22
5.6 Monitoring i izvještavanje	22
5.7 Verifikacija, evaluacija i odobravanje zahtjeva	23
5.8 Neprihvatanja i žalbe	24
5.9 Ugovor o grant podršci između podnosioca zahtjeva i MPRR	25
5.10 Investiranje u projekat	25
5.11 Nabavke	25
5.12 Zahtjevi za isplatu	27
5.13 Terenska kontrola	28
5.14 Finansije i isplata	30
5.15 Završetak projekta	30

5.16	Revizija i kaznena politika	30
6.	IMPLEMENTACIONA TIJELA ZA REALIZACIJU MIDAS GRANTOVA	31
6.1	Odbor za monitoring MIDAS programa za grantove	31
6.2	Glavne odgovornosti i obaveze Sektor za ruralni razvoj	31
6.3	Osnovne odgovornosti i nadležnosti Sektora za plaćanja	32
6.4	Odsjek za ugovaranje	32
6.5	Odsjek za autorizaciju plaćanja	33
6.6	Odsjek za izvršavanje plaćanja i računovodstvo	33
6.7	Odsjek za računovodstvo	33
6.8	Savjetodavne službe	34
6.9	Ministarstvo finansija	34
7.	ŠEMATSKI PRIKAZ: MIDAS IV POZIV ZA GRANTOVE – TOK APLIKACIONIH PROCEDURA.....	35

2. Akronimi – Pojmovi

OPG	Operativni priručnik za grantove
MPRR	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja
DPP	Dobra poljoprivredna praksa
UG	Uslovno grlo (8 ovaca, 10 koza, 1 krava ili bik ili konj, 500 kg mesa žive vage za sektor svinjogojstva i živinarstva) registrovano u registru za identifikaciju i registraciju životinja (Veterinarska uprava).
GEF	Globalni fond za zaštitu životne sredine (engl. Global Environment Facility)
CRPS	Centralni registar privrednih subjekata
Monteorganica	Crnogorsko sertifikaciono tijelo za organsku proizvodnju
SzP	Sektor za plaćanje (dio MPRR – buduća IPARD Agencija)
TSU	Jedinica za tehničku podršku u okviru Ministarstva finansija
SSBP	Savjetodavna služba u biljnoj proizvodnji
SSS	Služba za selekciju stoke

3. Uvod

Konkurentnost poljoprivredne proizvodnje u Crnoj Gori i glavni razlozi za podršku

Glavne slabosti poljoprivrednog sektora u Crnoj Gori su povezane sa nepovoljnim strukturama poljoprivrednih gazdinstava (farmi), posebno u sektoru stočarstva. Prisutan je veliki broj gazdinstava sa malim stočnim fondom (goveda, ovaca, koza), kao i veliki broj polunaturalnih farmi. Ukupnu situaciju u poljoprivrednom sektoru karakteriše visoko učešće malih farmi, visok nivo usitnjenosti poljoprivrednih obradivih parcela, nizak nivo modernizacije poljoprivrednih gazdinstava i nedostatak investicionog kapitala. Trenutno postoji opšti nedostatak većih količina sirovina odgovarajućeg kvaliteta, posebno mesa, za pokrivanje domaćih potreba.

Takođe jedan od veoma bitnih uzroka nedovoljne konkurentnosti crnogorske poljoprivrede jeste niska produktivnost radnog kapitala, koja proizlazi i iz nedovoljne tehničke i tehnološke opremljenosti gazdinstava. Postojeća mehanizacija, osim dijela nabavljenog kroz odgovarajuće projekte u posljednje vrijeme, veoma je zastarjela i u znatnoj mjeri izraubovana. Poljoprivredna gazdinstva, zbog nepovoljnog ekonomskog i socijalnog stanja, nijesu u mogućnosti da sama obezbijede dovoljno sredstava za modernizaciju proizvodnje. Proizvodnja je manje efikasna i ljudski resursi manje iskorišteni. Boljom opremom i savremenom mehanizacijom moguće je i znatno bolje ispunjavati zahtjeve održavanja prirodnih resursa, zaštite i dobrobiti životinja i bezbjednosti hrane.

Sektor stočarstva (govedarstvo, ovčarstvo, kozarstvo i svinjogojstvo)

Stočarska proizvodnja u Crnoj Gori nije dovoljno efikasna, kako zbog nedostatka aktivnog kapitala tako i zbog niske produktivnosti. Sistem modernog i intenzivnog stočarstva se bazira na kombinaciji dobrog genetskog potencijala stoke, proizvodnji stočne hrane, kao i odgovarajućim objektima i opremi za uzgoj životinja. Veoma mali broj farmi ispunjava minimum standarda EU u pogledu higijene, zaštite životne sredine i dobrobiti životinja. Brži razvoj sektora stočarstva u Crnoj Gori nije moguć bez snažnije podrške kroz investiranje u rekonstrukciju postojećih i izgradnju novih glavnih i pomoćnih objekata u okviru poljoprivrednih gazdinstava, čime će se poboljšati efikasnost i ekonomska održivost farmi. Takođe je neophodno jačati odnose između proizvođača i prerađivača kako bi se poboljšali mehanizmi tržišta i povećala ponuda tržištu.

Sa godišnjom proizvodnjom od oko 17.100 tona mesa, sektor stočarstva ima najveće učešće u poljoprivredi Crne Gore. Proizvodnja govedine čini gotovo 40% ukupne proizvodnje mesa, odnosno 6.800 tona (pokriva 56% domaćih potreba), ovčje meso 21% sa ukupnom proizvodnjom od oko 4.120 tona (pokriva 100% domaćih potreba) dok je proizvodnja kozjeg mesa oko 460 tona. Proizvodnja svinjetine je ukupno 3.170 tona ili 19% ukupne proizvodnje mesa (pokriva 13% domaćih potreba). Proizvodnja živinskog mesa je oko 3.030 tona, ili oko 18% ukupne proizvodnje mesa (pokriva svega 40% domaćih potreba). Ukupna proizvodnja mesa pokriva svega oko 40% ukupne potrošnje mesa u zemlji a uvozi se 31.903 tone. Sektor stočarstva u Crnoj Gori se odlikuje relativno niskim nivoom konkurentnosti. Da bi se povećala konkurentnost sektora stočarstva, svim sektorima (proizvodnji goveda, ovaca, koza, živine i svinja) potrebna je intenzivnija podrška kroz ulaganja u poljoprivredna gazdinstva. Pružanje podrške stočarskoj proizvodnji i implementacija veoma zahtjevnih standarda EU može se postići i kroz obezbjeđenje povoljnijih uslova kreditiranja poljoprivrednih proizvođača kod poslovnih banaka i kroz odgovarajuća davanja podrške iz javnih izvora.

Crna Gora raspolaže prirodnim resursima (livade i pašnjaci) koji su nedovoljno iskorišćeni za razvoj stočarske proizvodnje, što se može vidjeti iz odnosa ukupne površine livada i pašnjaka naspram ukupnog stočnog fonda po vrstama.

Najznačajnija kategorija u proizvodnji mesa jeste proizvodnja teladi, potom proizvodnja jagnječeg mesa. Živinarstvo je tokom prethodnih godina komercijalizovano, dok se svinjetina, u većini slučajeva, proizvodi za sopstvene potrebe u okviru poljoprivrednog gazdinstva.

Sektor mljekarstva

Uprkos činjenici da uzgoj životinja značajno doprinosi generisanju prihoda u okviru poljoprivrednih gazdinstava mljekarski sektor još uvijek nije dovoljno razvijen. Osnova za takav zaključak je činjenica da je industrija prerade mlijeka apsorbirala samo mali dio primarne proizvodnje mlijeka (procjenjuje se, oko 15%). Najveći dio preostalog mlijeka prerađuju se u domaćinstvima u različite vrste autohtonih mliječnih proizvoda, kao što su razne vrste sireva, skorup i kajmak, a koriste se i za sopstvene potrebe ili prodaju. Značajan dio se koristi i za ishranu teladi, koja se, u većini slučajeva, prodaju nakon odlučivanja.

U cilju poboljšanja opšte situacije u sektoru mljekarstva i da bi se povećala njegova konkurentnost, sektoru je potrebna podrška. Na nivou gazdinstva, treba poboljšati četiri ključna aspekta:

- Smještaj životinja (u većini slučajeva uslovi u štalama su neodgovarajući, ne poštuju se standardi dobrobiti životinja),
- Tehnologija proizvodnje stočne hrane i ishrane životinja (sijeno je i dalje najznačajniji dio ishrane životinja),
- Higijena muže i mlijeka (ručna muža je još uvijek prisutna, nizak nivo higijene, posebno opreme za rashlađivanje mlijeka do isporuke mljekarama, uskovi su znatno ispod standarda EU),
- Odlaganje stajskog đubriva (odlaganje đubriva i osoke nije na zadovoljavajućem nivou na većini gazdinstava).

Pored gore navedenog, jedinice ili centri za otkup mlijeka na farmama su takođe veoma slaba karika u sektoru mlijeka koju treba poboljšati kroz investicionu podršku.

I na kraju, ukratko, sektor mljekarstva je najosjetljiviji dio cijele poljoprivrede, stoga su njegove potrebe za podrškom možda i najveće i među prvim prioritetima za investicionu podršku u okviru ove mjere.

Živinarska proizvodnja

Živinarsku proizvodnju karakterišu značajne promjene u posljednjih nekoliko godina, počevši od stvaranja brojnih porodičnih gazdinstava za proizvodnju konzumnih jaja, proširenje proizvodnje brojlera do osnivanja klanica i prerađivačkih kapaciteta za taj sektor. Sektor se suočava sa značajnim problemima u procesu ispunjavanja standarda EU u smislu dobrobiti životinja, zaštite životne sredine i bezbjednosti hrane. Živinsko meso se trenutno proizvodi na velikim komercijalnim gazdinstvima sa nekoliko desetina hiljada brojlera godišnje i na malim porodičnim gazdinstvima za sopstvenu potrošnju. U 2010. godini, na 16.313 poljoprivrednih gazdinstava popisano je 411.086 komada živine, a u okviru 9 poslovnih subjekata 23.309 komada živine. Uvođenje savremene tehnologije u proizvodnji dovelo je do ekspanzije, ali još uvijek ne zadovoljava potrebe domaćeg tržišta. Neophodna su značajna ulaganja i podrška

kako bi se postiglo usklađivanje sa standardima EU, posebno za rukovanje, skladištenje i tretman stajnjaka i za poboljšanje dobrobiti životinja, koji će i biti ciljevi podrške.

Sektor voća i povrća (uključujući masline)

Crnogorski sektor voća i povrća karakteriše velika usitnjenost. S jedne strane, različiti prirodni uslovi omogućavaju uzgoj i citrusa i kontinentalnog voća i povrća, s druge strane, poljoprivrednici su vrlo slabo tržišno orijentisani, dok se na gotovo svim seoskim domaćinstvima uzgaja povrće i imaju male voćnjake za sopstvenu potrošnju i preradu. Usljed rastuće potražnje kroz razvoj sektora turizma, proizvođači voća i povrća treba da se razvijaju kako bi zadovoljili potrebe domaćeg tržišta. Neophodna su ulaganja u nove objekte i renoviranje postojećih, u savremenu opremu i sredstva za proizvodnju i obradu nakon berbe/žetve, jer postoji povećana potreba za svježim domaćim voćem i povrćem, posebno tokom turističke sezone. Postojeći maslinjaci imaju nepovoljnu starosnu strukturu, sa velikim udjelom starih stabala, što za rezultat ima i neodgovarajući sortiment, što negativno utiče na kvalitet proizvoda i prinos po stablu. U tom smislu, podrška će se usmjeriti na poboljšanje kvaliteta proizvodnje kroz uvođenje nove tehnologije.

Sektor vinogradarstva

Crna Gora ima veoma bogatu tradiciju u vinogradarstvu, proizvodnji vina i stonog grožđa. Kvalitet domaćeg vina je odličan zbog povoljnih klimatskih uslova i postojanja autohtonih sorti vinove loze. Tokom poslednje decenije površine pod vinogradima kao i proizvodnja vina u Crnoj Gori blago rastu. Izvoz crnogorskih vina svake godine je sve značajniji.

Iako sektorom dominira jedno veliko preduzeće, koje ima najveći udio u vinogradarskoj proizvodnji i izvozu vina, veliki broj malih proizvođača vina je ušao na domaće tržište. Ti mali proizvođači snabdijevaju tržište uglavnom stonim vinom slabijeg kvaliteta. Zbog specifičnih uslova zemljišta i klime, područje oko Podgorice i Danilovgrada je namijenjeno samo proizvodnji vinove loze. Pored toga, malim vinogradarima, uz nedavno utvrđene puteve vina kao turističke atrakcije, nedostaje kvalitetna proizvodnja vinove loze. Malim proizvođačima sektora vinogradarstva potrebne su nove investicije za nove zasade, obnovu postojećih, tehnologiju i opremu za proizvodnju i aktivnosti plasmana. To će biti u fokusu podrške ovom sektoru.

Sektor pčelarstva

Prisustvo više klimatskih oblasti na teritoriji Crne Gore (od mediteranskih do kontinentalnih), zatim prisustvo velikih površina prirodnih livada i pašnjaka kao i prostrano kraško područje koje obiluje medonosnim biljem, osigurali su veoma povoljne uslove za razvoj pčelarstva. U Crnoj Gori pčelarstvom se bavi oko 3.500 pčelara koji pčelare sa oko 45.000 pčelinjih društava. Da bi količina proizvedenog meda bila veća potrebno je osavremeniti tehnologiju pčelarenja uz istovremeno očuvanje jakih i zdravih pčelinjih zajednica kao i uzgoj i selekciju visokokvalitetnih matice. Takođe, potrebno je obezbijediti adekvatne prostorije za skladištenje i plasman meda i drugih pčelinjih proizvoda u cilju očuvanja izvornog kvaliteta i zdravstvenog stanja sakupljenih pčelinjih proizvoda.

MIDAS projekat je podržao izradu „Kodeksa dobre poljoprivredne prakse“ za Crnu Goru koji je blisko usklađen sa standardima EU vezanim za poljoprivredu i zaštitu životne sredine koje će neki ili svi poljoprivrednici morati ispuniti u budućnosti. U tom nastojanju, Projekat je

identifikovao jedan broj oblasti u koje će poljoprivrednici morati da ulože kako bi ispunili standarde propisane u Kodeksu.

Najčešći poljoprivredno-ekološki rizik identifikovan u studiji (Dobra poljoprivredna praksa) bio je rizik od lokaliziranog zagađenja površinskih i podzemnih voda stajskim đubrivom, tečnim stajnjakom, zagađenom vodom i, u nešto manjoj mjeri, otpadnim vodama iz silaže. Studija je takođe prepoznala potrebu da se zaštite i obnove važne karakteristike pejzaža poput tradicionalnih terasa i kamenih zidova.

Kod ovog Poziva za grantove, prihvatljive investicije su podijeljene po oblastima investiranja. Prihvatljive investicije su opredijeljene za sektor stočarstva (uključujući i živinarstvo) / polje investiranja i investicije u biljnoj proizvodnji (uključujući i pčelarstvo) / polje investiranja.

Takođe, pojam korisnika je podijeljen po oblastima investiranja za koja apliciraju.

Za oblasti stočarstva i živinarstva, predviđeno je da se izdvoji 60% od ukupno predviđenih sredstava ovim Pozivom, dok je za oblast biljne proizvodnje i pčelarstva predviđeno da se izdvoji preostalih 40%. U slučaju da ne bude dovoljno prihvatljivih investicija za jednu oblast, sredstva će se preusmjeriti na drugu oblast investiranja ukoliko u toj oblasti nema dovoljno sredstava za prihvatljive investicije.

4. Mjera: Investicije u poljoprivredna gazdinstva

4.1 Ciljevi mjere

- Modernizacija proizvodnje i jačanje proizvodne konkurentnosti:
  - ✓ Povećanje produktivnosti gazdinstva,
  - ✓ Smanjenje proizvodnih troškova,
- Dostizanje standarda Zajednice (EU) na polju:
  - ✓ Zaštite životne sredine,
  - ✓ Javnog zdravlja,
  - ✓ Zdravlja životinja i biljaka,
  - ✓ Dobrobiti životinja,
  - ✓ Zaštite na radu.
- Povećanje kvaliteta proizvoda, higijene i bezbjednosti hrane;
- Poboljšanje konkurentnosti porodičnih gazdinstava;
- Uvođenje novih tehnologija i inovacija, i otvaranje novih tržišnih mogućnosti;
- Poboljšanje kvaliteta proizvoda uz ispunjavanje EU standarda u oblasti bezbjednosti hrane i zaštite životne sredine;
- Očuvanje proizvodnje tradicionalnih proizvoda;
- Povezivanje sektora poljoprivrede i sektora turizma;
- Obogaćivanje turističke ponude specifičnim i rijetkim proizvodima visokog kvaliteta;

4.2 Definicija korisnika

Korisnik je fizičko lice ili privredno društvo koje mora biti:

- Registrovano u registrima ili evidencijama Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, do dana podnošenja zahtjeva, odnosno u:
  - Za stočarstvo i živinarstvo: registrima Veterinarske uprave (centralni registar gazdinstava, registar objekata i ostali).

- Za oblast pčelarstva: registru Saveza pčelarskih organizacija Crne Gore i registru Veterinarske uprave.
- Za biljnu proizvodnju: sektor vinogradarstva - registru proizvođača grožđa i vina koji vodi Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, sektor maslinarstva - registru proizvođača ploda masline i proizvoda od masline koji vodi Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, a za ostale sektore biljne proizvodnje u nekom od registara ili evidencija Fitosanitarne uprave .

Do kraja ovog javnog poziva korisnik mora biti upisan u jedinstveni registar poljoprivrednih gazdinstava Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja.

4.3 Opšti kriterijumi prihvatljivosti

Za sve korisnike

- Korisnik mora biti državljanin Crne Gore sa mjestom prebivališta u Crnoj Gori.
- Investicija za koju se podnosi Zahtjev za odobravanje projekta mora biti po završetku investiranja mora biti trajno stacionirana u Crnoj Gori.
- Korisnik ne može biti privredno društvo (djelimično ili potpuno) u državnom vlasništvu, ili državna institucija.
- Korisnici su fizička lica koja imaju najmanje 18 godina starosti u trenutku podnošenja zahtjeva i manje od 70 godina starosti po zaključenju Poziva.
- Korisnici su privredna društva čija primarna poslovna aktivnost mora biti vezana za poljoprivredu.
- U slučaju da je predmet investicije navedene u Zahtjevu za odobravanje projekta za investicionu grant podršku nabavka roba, korisnik mora da priloži detaljnu tehničku specifikaciju sa vrijednostima za svaku pojedinačnu stavku.
- U slučaju da su predmet investicije navedene u Zahtjevu odobravanje projekta za investicionu grant podršku građevinski radovi, korisnik mora da dostavi Idejni projekat sa detaljnim predmjerom i predračunom planiranih radova (u skladu sa Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata) i specifikaciju materijala iz predložene investicije s tim da svi navedeni radovi i / ili materijali moraju biti mjerljivi.
- U slučaju da su predmet investicije navedene u Zahtjevu za odobravanje projekta za investicionu grant podršku građevinski radovi koji uključuju izgradnju ili rekonstrukciju objekata, korisnik mora da dostavi Urbanističko tehničke uslove nadležnog organa za dalju proceduru dobijanja građevinske dozvole, koja ce biti preduslov za kasniju isplatu.
- Izgradnja ili rekonstrukcija ili adaptacija objekata navedenih od strane Korisnika u Zahtjevu za odobravanje projekta za investicionu grant podršku se ne može podržati na zemljištu ili objektu koje nije u vlasništvu Korisnika ili članova njegove kućne zajednice ili je pod nekim pravnim teretom (hipoteka ili sl.).
- Ukoliko je korisnik zadruga ili udruženje, to mora dokazati registracijom kod CRPS.
- Ukoliko se korisnik bavi organskom poljoprivredom, to mora dokazati sertifikatom koji izdaje Monteorganica, ili ako je u procesu sertifikacije, dokazati sa potvrdom od Monteorganice.
- Korisnik se može prijaviti za samo jedan projekat ovog Priručnika. Ukoliko se tokom ocjenjivanja utvrdi da su se članovi istog poljoprivrednog gazdinstva prijavili za 2 projekta, oni će biti diskvalifikovani.

- Svi podneseni dokumenti ne smiju biti stariji od 6 mjeseci i ako su dostavljeni na stranom jeziku moraju biti prevedeni na crnogorski jezik (prevod od strane ovlaštenog prevodioca / sudskog tumača).
- Ukoliko se investicija odnosi na oblasti stočarstva i živinarstva investicija mora biti u skladu sa Kodeksom dobre poljoprivredne prakse (GAP kodu).
- Potpisivanjem Ugovora o grantu, korisnik se obavezuje da će investiciju namjenski koristiti, i da je ne smije otuđiti u narednih 5 godina, od datuma isplate po završenoj investiciji.
- Nabavka svih vrsta roba, usluga, životinja i radova može biti prihvaćena za podršku ako je dobavljač roba, pružalac usluga i izvođač radova pravno lice.
- U slučaju da je podnosilac zahtjeva korisnik podrške u prvom javnom pozivu za dodjelu bespovratnih sredstava u okviru MIDAS projekta, u trenutku podnošenja zahtjeva za odobravanje projekta za četvrti javni poziv, podnosilac zahtjeva mora podnijeti kompletan zahtjev za isplatu za investiciju realizovanu kroz prvi javni poziv.
- U slučaju da je podnosilac zahtjeva korisnik podrške u drugom ili trećem javnom pozivu za dodjelu bespovratnih sredstava u okviru MIDAS projekta, obavezan je da do trenutka podnošenja zahtjeva za isplatu za odobrenu investiciju u okviru četvrtog javnog poziva, podnese kompletan zahtjev za isplatu za investiciju realizovanu kroz drugi ili treći javni poziv.
  - Ukoliko je predmet investicije nabavka mehanizacije, podnosilac zahtjeva nije prihvatljiv za podršku, ukoliko je u prethodnih 5 godina dobio podršku od Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja za nabavku iste.
  - Ukoliko je predmet investicije nabavka priključne mehanizacije, poljoprivredno gazdinstvo mora posjedovati traktor u vlasništvu jednog od članova gazdinstva.
  - Podržava se nabavka isključivo namjenske mehanizacije.
  - U slučaju da se koristi zemljište koje je pod zakupom, ugovor o zakupu mora biti zaključen na period od najmanje 5 godina.

4.4 Specifični kriterijumi prihvaljivosti

Ako se investicija odnosi na oblast stočarstva (mljekarstvo, govedarstvo, ovčarstvo, i kozarstvo) korisnik mora ispunjavati jedan od dolje navedenih uslova:

Mljekarstvo

- Na dan podnošenja zahtjeva korisnik mora imati najmanje 7 mliječnih krava, koje su starije od godinu dana (rođene do kraja 2011) i najmanje 5ha obradivog zemljišta u svom vlasništvu ili zakupu;
- Ukoliko je predmet investicije izgradnja, rekonstrukcija ili adaptacija objekata, odnosno nabavka opreme i mehanizacije, broj grla na kraju investicije ne smije biti manji od broja grla na početku investicije;
- Kod nabavke priplodne stoke broj grla na kraju investicije mora biti uvećan za minimum onaj broj grla koji je podržan kroz projekat podrške preko MIDAS grantova;
- Ukoliko je predmet investicije izgradnja, rekonstrukcija ili adaptacija objekta, na kraju investicije namjenska iskorišćenost prostora mora biti najmanje 70%.

Govedarstvo

- Na dan podnošenja zahtjeva korisnik mora imati najmanje 40 grla u tovu (dokaz: pasoši za goveda i potvrda iz Službe za selekciju stoke na ostvarene klanične premije iz prethodne godine) i najmanje 5ha obradivog zemljišta u svom vlasništvu ili zakupu.
- Ukoliko je predmet investicije izgradnja, rekonstrukcija ili adaptacija objekta, odnosno nabavka opreme i mehanizacije, broj grla na kraju investicije ne smije biti manji od broja grla na početku investicije
- Ukoliko je predmet investicije izgradnja, rekonstrukcija, ili adaptacija objekta, na kraju investicije namjenska iskorišćenost prostora mora biti najmanje 70%.

Ovčarstvo i kozarstvo

- Na dan podnošenja zahtjeva korisnik mora imati najmanje 80 ovaca ili 50 koza.
- Ukoliko je predmet investicije izgradnja, rekonstrukcija ili adaptacija objekta, odnosno nabavka opreme i mehanizacije, broj grla na kraju investicije ne smije biti manji od broja grla na početku investicije
- Kod nabavke priplodne stoke broj grla na kraju investicije mora biti minimalno uvećan za onaj broj grla koji je podržan kroz projekat podrške preko MIDAS grantova;
- Ukoliko je predmet investicije izgradnja, rekonstrukcija, ili adaptacija štale, na kraju investicije namjenska iskorišćenost prostora mora biti najmanje 70%.

Svinjogojstvo

- Ukoliko je predmet investicije izgradnja, rekonstrukcija ili adaptacija objekta, podršku može dobiti farmer koji će na kraju investicije imati farmu od najmanje 15 reproduktivnih grla ili 30 grla u tovu;
- Ukoliko je predmet investicije izgradnja, rekonstrukcija ili adaptacija objekta, odnosno nabavka opreme i mehanizacije, broj grla na kraju investicije ne smije biti manji od broja grla na početku investicije.
- Kod nabavke priplodnih nazimica, broj grla na kraju investicije mora biti minimalno uvećan za onaj broj grla koji je podržan kroz projekat podrške preko MIDAS grantova;
- Ukoliko je predmet investicije izgradnja, rekonstrukcija, ili adaptacija štale, na kraju investicije namjenska iskorišćenost prostora mora biti najmanje 70%.

Živinarstvo

- Na dan podnošenja zahtjeva korisnik mora imati najmanje 1000 koka nosilja ili 500 pilića ili 100 ćurića u turnusu.
- Ukoliko je predmet investicije izgradnja, rekonstrukcija ili adaptacija objekta, odnosno nabavka opreme i mehanizacije, broj jedinki na kraju investicije ne smije biti manji od broja na početku investicije;
- U slučaju kupovine kaveza za koke nosilje, oni trebaju biti u skladu sa GAP kodom
- Ukoliko je predmet investicije izgradnja, rekonstrukcija, ili adaptacija štale, na kraju investicije namjenska iskorišćenost prostora mora biti najmanje 70%.

Voće, povrće, pečurke i ratarske kulture (žitarice)

- Ukoliko je predmet investicije podizanje novih zasada jabučastih i koštičavih voćnih vrsta (slabobujne podloge – gusta sadnja), poljoprivredna površina se mora povećati najmanje za 0,5 ha na kraju investicije, uz minimalnu gustinu sadnje od 2.500 do 4.500 sadnica po ha, u zavisnosti od voćne vrste i podloge. Prije sadnje neophodno je izvršiti analizu zemljišta i meliorativnu obradu;
- Ukoliko je predmet investicije podizanje novih zasada jagodastih voćnih vrsta (osim jagode) poljoprivredna površina se mora povećati najmanje za 0.5 ha uz minimalnu gustinu sadnje od 10.000 sadnica maline, 2.250 sadnica kupine, borovnice i ribizle po ha. Prije sadnje neophodno je izvršiti analizu zemljišta, meliorativnu obradu uz postavljanje naslona (stubovi, žica, protivgradna mreža);
- Ukoliko je predmet investicije nabavka traktora korisnik mora imati najmanje 5 hektara obradivog zemljišta u svom vlasništvu ili zakupu;
- Ukoliko je predmet investicije izgradnja skladišta, hladnjače, ili nabavka mobilnih hladnjača (ne uključujući prevozna sredstva); kapacitet planiranog objekta mora biti usklađen sa obimom sopstvene proizvodnje.
- Podrška za podizanje voćarskih zasada je uslovljena postavljanjem sistema za navodnjavanje.
- Minimalna površina plastenika / staklenika na kraju investicije mora biti 500 m² (ova površina mora biti u jednoj cjelini);
- Nabavka sadnog materijala mora biti u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom.
- Ukoliko je predmet investicije izgradnja plastenika / staklenika, potrebno je dostaviti projektnu dokumentaciju, i sertifikat (atest) kojim se potvrđuje da plastenik / staklenik može izdržati opterećenje od minimum 100kg po m² i vjetar jačine minimum 50km/h

Vinogradarstvo

- Ukoliko je predmet investicije podizanje novih zasada poljoprivredna površina pod zasadima se mora povećati najmanje za 0,5ha na kraju investicije, uz gustinu sadnje od min 4.000 kalemova po ha za vinske sorte grožđa ili min 2.000 kalemova po ha za stone sorte grožđa.
- Prije sadnje neophodno je izvršiti analizu zemljišta i meliorativnu obradu;
- Podrška za podizanje novih zasada je uslovljena postavljanjem naslona i žice, kao i sistema za navodnjavanje.
- Ukoliko je predmet investicije nabavka opreme za preradu vina na gazdinstvima, za podršku su prihvatljiva poljoprivredna gazdinstva koji imaju minimum 1.000 čokota vinove loze;
- Korisnik mora biti registrovan u Registru proizvođača grožđa i vina u MPRR;
- Nabavka sadnog materijala mora biti u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom.
- Podržava se samo nabavka namjenske mehanizacije.

Maslinarstvo

- Ukoliko je predmet investicije nabavka opreme za preradu maslina na gazdinstvima, za podršku su prihvatljiva poljoprivredna gazdinstva koja imaju minimum 200 stabala maslina u rodu.
- Korisnik mora biti registrovan u Registru proizvođača ploda masline i proizvoda od masline u MPRR.

Sektor pčelarstva

- Ukoliko je predmet investicije formiranje pčelinjaka, podršku može dobiti pčelar koji će na kraju investicije imati pčelinjak od 30 pčelinjih društava i pčelarstvom se bavi najmanje 3 godine;
- Ukoliko je predmet investicije proširenje pčelinjaka, odnosno nabavka opreme, broj pčelinjih društava na kraju investicije ne smije biti manji od broja pčelinjih društava na početku investicije.
- Korisnik iz oblasti pčelarstva mora biti registrovan u registru Saveza pčelarskih organizacija Crne Gore i registru Veterinarske uprave.

4.5 Neprihvatljivi troškovi

- Porezi, uključujući porez na dodatu vrijednost (odnosi se samo na kompanije / pravna lica),
- Troškovi carine i uvoza i sve ostale dažbine,
- Kupovina ili uzimanje u zakup zemljišta i postojećih objekata,
- Novčane kazne i druga novčana kažnjavanja i sudski troškovi,
- Operativni troškovi,
- Korišćena ili polovna oprema i mehanizacija,
- Bankovni troškovi, troškovi garancija i ostali slični troškovi,
- Kupovina prava na poljoprivrednu proizvodnju, prava na životinje, jednogodišnjih kultura
- Troškovi održavanja, amortizacije i zakupa,
- Troškovi vezani za ugovore o zakupu, kao što je marža zakupodavca, režijski troškovi i troškovi osiguranja,
- Troškovi promocija,
- Novi sistem za navodnjavanje ili proširivanje postojećih sistema za navodnjavanje,
- Investicije u preradu ili druge aktivnosti koje mogu rezultirati povećanim zagađivanjem međunarodnih vodenih površina,
- Nabavka pesticida,
- Ulaganja u preduzeća u državnom vlasništvu,
- Investicije u zemljište koje formalno ili neformalno zauzima ili koristi treća strana, što bi rezultiralo raseljavanjem,
- Investicije koje mogu imati negativan uticaj na zaštićena ili važna prirodna staništa, ekosisteme ili biodiverzitet.

- Ne prihvata se nabavka mehanizacije (traktora i priključnih uređaja) čija je svrha pružanje uslužnih djelatnosti van sopstvenog poljoprivrednog gazdinstva.
- Investiranje u kopanje i rekonstrukciju bunara;

4.6 Prihvatljivi troškovi

Kao prihvatljivi trošak može biti prihvaćena izrada tehničke dokumentacije (za građevinske radove). Maksimalno prihvatljiv iznos troška za ovu namjenu je do 1.000 € (do 500€ se nadoknađuje).

Kao prihvatljivi trošak može biti prihvaćena izrada biznis plana. Maksimalno prihvatljiv iznos troška za ovu namjenu je 600€ (do 300€ se nadoknađuje).

4.7 Prihvatljive investicije

Za sve oblasti investiranja:

- Unutrašnji pristupni putevi (uređenje ekonomskog dvorišta u cilju povezivanja objekata na poljoprivrednom gazdinstvu).
- Nabavka i ugradnja fotovoltalnog sistema za proizvodnju električne enegrije i nabavka i ugradnja solarnog sistema.
- Nabavka nove poljoprivredne mehanizacije za funkcionisanje poljoprivrednog gazdinstva (traktor, priključni uređaji i sl.)
- Podržava se samo kupovina namjenske mehanizacije.

4.8 Oblasti investiranja

Prihvatljive investicije su podijeljene na oblasti stočarstva, živinarstva, biljne proizvodnje i pčelarstva.

4.9 Prihvatljive investicije iz oblasti stočarstva

Za pojedinačne sektore:

Mljekarstvo

- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata za držanje muznih krava i teladi, sa pripadajućom opremom;
- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata na farmi za skladištenje mehanizacije ili stočne hrane sa pripadajućom opremom;
- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata za skupljanje i odlaganje stajnjaka, sa pripadajućom opremom (GEF grantovi);
- Izgradnja objekata za snabdijevanje stoke vodom (ne uključujući bunar) kao alternativa prirodnim izvorima vode (GEF grantovi);

- Nabavka opreme: stočne vage, boksovi i vezovi za stoku, oprema za napajanje i hranjenje stoke, pokretni i stacionarni aparati za mužu, tankovi za čuvanje mlijeka, oprema neophodna za rukovanje i korišćenje stajnjakom (dijelom iz GEF granta¹);
- Oprema za čišćenje i dezinfekciju objekata i opreme (GEF grantovi);
- Nabavka priplodnih junica u čistoj (mliječnoj) rasi (minimum pet grla) iz registrovanih farmi (domaće ili iz uvoza), u skladu sa zakonskim propisima u ovoj oblasti.

Govedarstvo

- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata za držanje tovne junadi, sa pripadajućom opremom;
- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata na farmi za skladištenje mehanizacije ili stočne hrane s pripadajućom opremom;
- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata za skupljanje i odlaganje stajnjaka, sa pripadajućom opremom (GEF grantovi);
- Izgradnja objekata za snabdijevanje stoke vodom (ne uključujući bunar) kao alternativa prirodnim izvorima vode (GEF grantovi);
- Nabavka opreme: stočne vage, boksovi i vezovi za stoku, oprema za napajanje i hranjenje; stoke, oprema neophodna za rukovanje i korišćenje stajnjaka (dio može iz GEF granta);
- Nabavka opreme za čišćenje i dezinfekciju objekata i opreme (GEF grantovi);

Ovčarstvo i kozarstvo

- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata za držanje ovaca/koza, sa pripadajućom opremom;
- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata na farmi za skladištenje mehanizacije ili stočne hrane sa pripadajućom opremom;
- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata za skupljanje i odlaganje stajnjaka, sa pripadajućom opremom (GEF grantovi);
- Instalacija objekata za snabdijevanje stoke vodom (ne uključujući bunar), kao alternativa prirodnim izvorima vode (GEF grantovi);
- Nabavka opreme: stočne vage, oprema za napajanje i hranjenje stoke, oprema neophodna za rukovanje i korišćenje stajnjaka (dijelom iz GEF granta²);
- Oprema za čišćenje i dezinfekciju objekata i opreme (GEF grantovi);
- Nabavka priplodnih jagnjica i jarica (minimum 40 grla) od registrovanih farmi (domaće ili iz uvoza), u skladu sa zakonskim propisima u ovoj oblasti.

Svinjogojstvo

- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata za držanje rasplodnih krmača i tov svinja, sa pripadajućom opremom;
- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata na farmi za skladištenje mehanizacije ili stočne hrane s pripadajućom opremom;

Kao u fusnoti 1

- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata za skupljanje i odlaganje stajnjaka, sa pripadajućom opremom (GEF grantovi);
- Instalacija objekata za snabdijevanje stoke vodom (ne uključujući bunar), kao alternativa prirodnim izvorima vode (GEF grantovi),
- Nabavka opreme: stočne vage, oprema za napajanje i hranjenje svinja, oprema neophodna za rukovanje i korišćenje stajnjaka, ostala neophodna oprema za prasilište, odgajanje i tov uključujući sisteme za grijanje (dijelom iz GEF granta³).
- Oprema za čišćenje i dezinfekciju objekata i opreme (GEF grantovi);
- Nabavka priplodnih nazimica (minimum 10 grla) od registrovanih farmi (domaće ili iz uvoza), u skladu sa zakonskim propisima u ovoj oblasti.

Živinarstvo

- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata za tov pilića i uzgoj koka nosilja, sa pripadajućom opremom;
- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata za skupljanje i odlaganje stajnjaka, sa pripadajućom opremom (GEF grantovi);
- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata na farmi za skladištenje mehanizacije ili živinarske hrane sa pripadajućom opremom;
- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija za adekvatno upravljanje i skladištenje životinjskog otpada da bi se osiguralo da isti ne zagađuje izvore vode ili tlo (GEF grantovi);
- Instalacija objekata za snabdijevanje živine vodom (ne uključujući bunar), kao alternativa prirodnim izvorima vode (GEF grantovi);
- Nabavka opreme: oprema za napajanje i hranjenje pilića i koka nosilja, oprema neophodna za rukovanje i korišćenje stajnjaka; oprema za sakupljanje, pranje, sortiranje i transport jaja do postrojenja za pakovanje;
- Oprema za čišćenje i dezinfekciju objekata i opreme (GEF grantovi);

4.10 Pribavljive investicije iz oblasti biljne proizvodnje i pčelarstva

Voće, povrće, pečurke i ratarske kulture (žitarice)

- Izgradnja različitih oblika zaštićenog prostora (staklenici i plastenici), osim niskih tunela;
- Oprema za grijanje različitih oblika zaštićenog prostora i pripremu zemljišta;
- Izgradnja i/ili rekonstrukcija objekata za skladištenje voća/povrća/ratarskih kultura sa prostorima za sortiranje i pakovanje, uključujući i pokretne i stacionarne hladnjače koje će se koristiti samo u svrhe skladištenja poljoprivrednih proizvoda;
- Oprema za berbu, sortiranje, pakovanje i skladištenje voća i povrća (specijalne mašine za sadnju, berbu, linije za branje i sušenje, linije za sortiranje, kalibriranje i pakovanje);
- Nabavka višegodišnjeg sadnog materijala, u skladu sa zakonskim propisima u ovoj oblasti kao i materijala koji se koristi kod podizanja i održavanja voćnjaka (kolčevi, žica, zaštitne mreže, itd.

---

³ Kao u fusnoti 1

- Izgradnja objekata za proizvodnju pečuraka sa pratećom opremom u skladu sa nacionalnim propisima iz ove oblasti.

Vinogradarstvo

- Nabavka sadnog materijala, u skladu sa zakonskim propisima u ovoj oblasti, kao i materijala koji se koristi kod podizanja i održavanja vinograda (kolčevi, žica, zaštitne mreže, itd.);
- Oprema za berbu grožđa;
- Oprema za preradu grožđa na gazdinstvima (nabavka muljača, vinifikatora, specijalnih posuda (buradi) za čuvanje vina, itd.).

Maslinarstvo

- Oprema za rezidbu i berbu maslina;
- Rekonstrukcija postojećih objekata u kojima se već nalaze mlinovi za preradu maslina i proizvodnju maslinovog ulja;
- Nabavka opreme za preradu maslina (mlinovi, spremnici za skladištenje ulja, itd.);

Sektor pčelarstva

- Formiranje i/ili proširenje pčelinjaka sa pripadajućom opremom;
- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija objekata za vrcanje, skladištenje, punjenje ili pakovanje meda i drugih pčelinjih proizvoda;
- Oprema za vrcanje, skladištenje i punjenje meda, kao i oprema za očuvanje kvaliteta i zdravstvene ispravnosti meda i drugih pčelinjih proizvoda,
- Oprema za proizvodnju košnica, podnjača i drugih djelova košnice.

4.11 Iznos podrške

- Podrška se obezbjeđuje u iznosu od 50% od prihvatljivih investicija, za sve sektore investiranja.

Minimalna ukupna vrijednost investicija (EUR)	Maksimalna ukupna vrijednost investicija (EUR)
10.000	70.000

4.12 Kriterijumi za bodovanje i rangiranje

(Kriterijumi koje će koristiti Sektor za plaćanja prilikom rangiranja zahtjeva)

Kriterijumi prihvatljivosti za evaluaciju, ocjenjivanje i rangiranje zahtjeva:

Kriterijumi za korisnike mjere iz oblasti stočarstva i živinarstva

Veličina poljoprivrednog gazdinstva korisnika	Maksimum 30 bodova
Broj uslovnih grla - Svako uslovno grlo - u vlasništvu - 0,5 boda (dokaz Veterinarska uprava);	Maksimum 15 bodova
Bodovanje zemljišta	0,5 bodova po ha,

(boduje se samo obradivo zemljište u vlasništvu podnosioca zahtjeva i zemljište koje aplikant koristi, a u vlasništvu je članova njegove najuže porodice tj. članova kućne zajednice (djed, baba, roditelji, brat, sestra, supružnik i djeca) i ima saglasnost za korišćenje tog zemljišta.	Maksimum 15 bodova
Socijalni i pravni status aplikanta, pol i osiguranje	Maksimum 15 bodova
Socijalni status (mladi poljoprivrednik) (mladi poljoprivrednik je lice koje u momentu zaključivanja ovog Poziva ima manje od 40 godina)	5 bodova
Aplikant - lice ženskog roda - registrovani nosilac poljoprivrednog gazdinstva	5 bodova
Status aplikanta - Aplikant individualno poljoprivredno gazdinstvo - preduzetnik - Aplikant: poljoprivredni osiguranik u trenutku objavljivanja poziva - Ako je aplikant zadruga ili udruženje, koje djeluje kao jedno poljoprivredno gazdinstvo	5 bodova 5 bodova 3 bodova
Lokacija gazdinstva (udaljenost od grada i nadmorska visina)	Maksimum 10 bodova
Udaljenost gazdinstva od zgrade opštine	Od 3 do 15km – 2 boda
Udaljenost gazdinstva od zgrade opštine	od 15 do 30 km – 4 boda
Udaljenost gazdinstva od zgrade opštine	preko30 km – 7 bodova
Prebivalište korisnika iznad 800 metara nadmorske visine	3 boda
Poštovanje standarda (Organski proizvođač, GAP)	Maksimum 20 bodova
Organski proizvođač - U procesu sertifikacije u trenutku objavljivanja poziva - Ima sertifikat u trenutku zaključivanja Poziva	5 bodova 10 bodova
Kod Dobre poljoprivredne prakse (GAP kod) - Nakon realizacije investicije gazdinstvo će biti usklađeno sa GAP kodom - Gazdinstvo je usklađeno sa GAP kodom u trenutku objavljivanja poziva	5 bodova 10 bodova
Poljoprivredno obrazovanje	Maksimum 15 bodova
Završena srednja poljoprivredna škola	5 bodova
Završen poljoprivredni fakultet	10 bodova
Investicija	Maksimum 10 bodova
Ako je predmet investicije nabavka priplodne stoke	0,5 boda za UG
Ukupno	Maksimum 100 bodova

Kriterijumi za korisnike mjere iz oblasti biljne proizvodnje i pčelarstva

Veličina poljoprivredne proizvodnje	Maksimum 35 bodova
Ratarstvo i povrtarstvo - Zaštićeni prostori, za svakih 0,04 ha po 2,boda - Ratarstvo, za svaki ha po 2,5 boda - Povrtarstvo, za svakih 0,5 ha po 2,5 boda	Maximum 25 bodova
Voćarstvo - Kontinentalno voće, za svakih 0,5 ha po 2,5 boda - Jagodičasto voće, za svakih 0,5 ha po 2,5 boda - Citrusi, za svakih 0,5 ha po 2,5 boda - Vinogradarstvo, za svakih 0,5 ha po 2,5 boda - Pčelarstvo: za svako pčelinje društvo 0,25 boda	

Bodovanje zemljišta u vlasništvu (boduje se samo obradivo zemljište u vlasništvu podnosioca zahtjeva i zemljište koje aplikant koristi, a u vlasništvu je članova njegove najuže porodice/tj članova kućne zajednice (djed, baba, roditelji, brat, sestra, supružnik i djeca) i ima saglasnost za korišćenje tog zemljišta.	0,5 bodova po ha, Maksimum 15 bodova
Socijalni i pravni status aplikanta, pol i osiguranje	Maksimum 20 bodova
Socijalni status (mladi poljoprivrednik) (mladi poljoprivrednik je lice koje u momentu zaključivanja ovog Poziva ima manje od 40 godina)	5 bodova
Aplikant - lice ženskog roda - registrovani nosilac poljoprivrednog gazdinstva	5 bodova
Status aplikanta - Aplikant: individualno poljoprivredno gazdinstvo -preduzetnik - Aplikant: poljoprivredni osiguranik u trenutku objavljivanja poziva - Aplikant: korisnik subvencija za biljnu proizvodnju, registrovan u Savjetodavnoj sluzbi u biljnoj proizvodnji za jednu od prethodne tri godine. - Ako je aplikant zadruga ili udruženje, koje djeluje kao jedno poljoprivredno gazdinstvo	5 bodova 5 bodova 5 bodova 3 boda
Lokacija gazdinstva (udaljenost od grada i nadmorska visina)	Maximum 10 bodova
Udaljenost gazdinstva od zgrade opštine	od 3 do 15 km – 2 boda
Udaljenost gazdinstva od zgrade opštine	od 15 do 30 km – 4 boda
Udaljenost gazdinstva od zgrade opštine	preko 30 km – 6 bodova
Prebivalište korisnika iznad 800 metara nadmorske visine	4 boda
Poštovanje standarda (Organski proizvođač, GAP)	Maksimum 15 bodova
Organski proizvođač	
- U procesu sertifikacije u trenutku objavljivanja poziva	5 bodova
- Sertifikovani organski proizvođač u trenutku objavljivanja poziva	10 bodova
Kod Dobre poljoprivredne prakse (GAP kod)	
- Nakon realizacije investicije gazdinstvo će biti usklađeno sa GAP kodom	3 boda
- Gazdinstvo je usklađeno sa GAP kodom u trenutku objavljivanja poziva	5 bodova
Poljoprivredno obrazovanje	Maksimum 15 bodova
Završena srednja poljoprivredna škola	5 bodova
Završen poljoprivredni fakultet	10 bodova
Predmet investiranja	Maksimum 5 bodova
Ukoliko je predmet investicije protivgradni sistem	5 bodova
Ukupno	Maksimum 100 bodova

5. Zahtjevi korisnika za podršku iz MIDAS grantova

5.1 Broj poziva i zahtjeva

- Četvrti Javni poziv će biti objavljen 28. januara 2013. godine, a rok za podnošenje zahtjeva će trajati 3 mjeseca, tj. počev od 1. februara 2013. godine i zaključno sa 30. aprilom 2013. godine.
- Jedan poljoprivrednik (poljoprivredno gazdinstvo) može konkurisati za maksimum 3 projekta (po jednom za svaki Poziv za grantove), koji predstavlja tehnološko - ekonomski zaokruženu cjelinu u toku vremenskog trajanja MIDAS projekta.
- U slučaju da je aplikant bio korisnik Prvog javnog poziva za grant podršku u okviru MIDAS projekta, u vrijeme podnošenja **zahtjeva za odobravanje** projekta za Četvrti poziv, aplikant mora prethodno kompletirati investiciju iz Prvog poziva i dostaviti kompletan **zahtjev za plaćanje**.
- U slučaju da je aplikant bio korisnik Drugog ili Trećeg javnog poziva za grant podršku u okviru MIDAS projekta, obavezan je da kompletira investiciju i dostavi kompletan **zahtjev za plaćanje** za projekat koji je podržan kroz Drugi ili Treći javni poziv do momenta podnošenja **zahtjeva za plaćanje** za investiciju podržanu u okviru Četvrtog javnog poziva.
- Jedan poljoprivrednik (poljoprivredno gazdinstvo) može konkurisati za samo jedan projekat po ovom Operativnom priručniku za grantove (OPG).

5.2 Konherentnost i kompatibilnost

Korisnik koji dobije podršku kroz mjere iz ovog Operativnog priručnika za prikazanu investiciju ne smije koristiti podršku iz ostalih programa za iste aktivnosti ili investicije, kao ni podršku iz ostalih izvora (opštine, donatori i sl.).

5.3 Prijem zahtjeva za odobravanje projekta

Sredstva predviđena za MIDAS program za grantove, za ovu mjeru, dodjeljuju se putem javnog konkursa (Poziva) koji će biti objavljen u štampanim i elektronskim medijima i na sajtu MPRR, Savjetodavne službe u biljnoj proizvodnji, kao i na web sajtu MIDAS projekta. Za prijavu na javni konkurs, podnosilac zahtjeva ispunjava obrasce i prilaže neophodnu dokumentaciju (Anexi 1, 3 i 4 ovog Priručnika). Obrasci za prijavu biće dostupni u prostorijama savjetodavnih službi (Služba za selekciju stoke i Savjetodavna služba u biljnoj proizvodnji), kao i na internet stranicama MPRR i MIDAS projekta.

Uz Zahtjev je neophodno dostaviti biznis plan (Anex 3.) sa procijenjenim troškovima investicije. Procjena treba da bude bazirana na pisanoj cjenovnoj ponudi potencijalnog dobavljača. Treba napomenuti da vrste pojedinih roba koje imaju iste karakteristike ili koje mogu biti nabavljene od istog dobavljača, treba grupisati u cjeline u najvećoj mogućoj mjeri. Primjera radi: daske, ekseri, crijep i sl. treba grupisati u kategoriju građevinskih materijala.

Zahtjev takođe treba da sadrži kontrolne liste za zaštitu životne sredine i socijalnu zaštitu – Upitnike (Aneks 4.). Ova kontrolna lista treba da bude ispunjena od strane podnosioca zahtjeva, uz stručnu pomoć savjetodavnih službi, ukoliko je to neophodno.

Zahtjev se može poslati preporučenom poštom sa poštanskom markom i pečatom koji pokazuje tačan datum slanja na sledeću adresu:

**Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja,
Rimski trg 46,**

81000 Podgorica,

sa naznakom: „Prijava na Četvrti javni poziv - MIDAS projekat“.

ili lično na arhivi Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja na gore navedenu adresu.

Zahtjev prima Arhiva MPRR, zatim se zahtjev evidentira u registru Arhive MPRR, gdje dobija svoj registarski broj. Registar mora biti na raspolaganju Sektoru za plaćanja.

Nakon prijema, aplikaciju i sva prateća dokumenta Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja zadržava, dok aplikant podnošenjem zahtjeva, može dobiti kopiju.

5.4 Ekološka i socijalna procjena

Svi projekti koji će se financirati u okviru Programa MIDAS grantova (iz IBRD-a i GEF izvora finansiranja) će biti predmet socijalne i ekološke analize. Ovi procesi su uskladjeni sa crnogorskim zakonodavstvom i operativnim politikama Svjetske banke. U Prvom pozivu za grantove MIDAS projekta, projekti finansirani u okviru IBRD i GEF analizirani su i kategorisani prema njihovim potencijalnim ekološkim i društvenim uticajima, kao i crnogorskom zakonodavstvu i operativnim politikama Svjetske banke. Budući da u okviru Drugog i Trećeg poziva, koji će pružati podršku poljoprivredno-ekološkim mjerama ili aktivnostima kvalifikovanim u skladu sa mjerama za suzbijanje degradacije zemljišta GEF-a, očekuje se da će imati djelotvoran efekat na životnu sredinu, i ne predviđa se procjena uticaja na životnu sredinu i procedure za ublažavanje. Za Četvrti poziv za grantove ćemo primjenjivati princip iz Prvog poziva za grantove, a to je da će aplikacije/projekti biti analizirani i kategorisani prema njihovim potencijalnim ekološkim i društvenim uticajima, kao i crnogorskom zakonodavstvu i operativnim politikama Svjetske banke.

Po prijemu zahtjeva za grantove, Sektor za plaćanja zajedno sa Specijalistom za zaštitne mjere sa MIDAS projekta će popuniti kontrolnu listu u Aneksu 4 i posredstvom nje izvršiti ekološku i socijalnu provjeru u skladu sa informacijama navedenim u zahtjevu. Kontrolna lista će biti sastavni dio svake prijave/aplikacije. Projekti će biti klasifikovani u jednu od sljedeće 3 kategorije:

- (a) Projekti za koje je procjena uticaja na životnu sredinu obavezna prema crnogorskom zakonodavstvu (Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu, Službeni list Crne Gore br. 80/05 i relevantni podzakonski akti, uključujući Uredbu o projektima koji su predmet procjene uticaja na životnu sredinu, Službeni list Crne Gore br. 20/07), na osnovu karakteristika projekta, lokacije i/ili karakteristika potencijalnog uticaja;
- (b) Projekti za koje je potrebna procjena uticaja na životnu sredinu (npr. EMP) u skladu sa procedurama Svjetske banke (i na osnovu kontrolnih lista, gdje je više od jednog odgovora zaokruženo sa "da" i/ili sa složenim mjerama ublažavanja osim onih navedenih u kontrolnoj listi); i
- (c) Projekti za koje nije neophodna detaljna procjena uticaja na životnu sredinu, imajući u vidu da su njihovi očekivani negativni uticaji na životnu sredinu minimalni ili zanemarljivi, ili koji mogu zahtijevati samo neke od mjera ublažavanja navedenih u kontrolnoj listi.

Projekti pod kategorijom (a), koji zahtijevaju potpunu procjenu uticaja na životnu sredinu prema zakonodavstvu Crne Gore ili koji su slični projektu kategorije „A“ Svjetske banke, neće se finansirati iz grant programa MIDAS projekta. Ovo samo limitira intenzivno držanje životinja i farme koje drže preko 5.000 tovnih pilića, 6.000 kokošaka i ćuraka, 2.000 svinja ili 500 krmača uključujući i njihove prasiće (do 30kg), kao i 200 mjesta za goveda.

Projekti koji će rezultirati raseljavanjem treće strane koja formalno ili neformalno naseljava ili koristi zemljište na kojem će biti investirano, se neće financirati. Ovo će biti kontrolisano kao dio procesa ekološke i socijalne procjene.

Sve aktivnosti na međunarodnim vodenim putevima ili pritokama tih vodenih puteva, koje mogu prouzrokovati promjene u kvalitetu ili količini vode kojom se snadbijevaju susjedne države, se neće financirati. Ovaj projekat će biti dodatno pregledan od strane Svetske banke.

5.5 Dokumentacija mjera zaštite životne sredine

Za svaki zahtjev popunjava se kontrolni upitnik za ekološka i socijalna pitanja (Aneks 4). Popunjena kontrolna lista za svaki zahtjev čuva se u projektnoj dokumentaciji, precizirajući vrstu (analiza činjeničnog stanja) potrebne za datu aktivnost. U slučaju da je potrebno prikazati EMP, to će biti određeno nakon prijema aplikacije, ili tokom pregledanja od strane SzP, ili tokom terenske kontrole, i u skladu sa tim provjerama aplikacija će biti vraćena ili će se od aplikanta zatražiti da pripremi EMP. Aplikant je dužan pripremiti EMP. Kako Specijalista za mjere zaštite na MIDAS projektu, tako i Savjetodavne službe, biće na raspolaganju da pruže potrebnu podršku aplikantu u pripremi EMP-a. EMP, zajedno sa Ček listom za zaštitne mjere životne sredine će se čuvati u dokumentaciji za grant. Primjeri EMP-a su dati u okviru Aneksa 4.

Aktivnosti u zaštićenim područjima podlijeगाće planovima za upravljanje životnom sredinom koji se nadovezuju na odredbe obrazaca u Aneksu 4, ali će uključiti i konkretne mjere koje su obavezne u skladu sa zakonima Crne Gore, proglašenjima zaštićenih područja, i različitim uredbama i odlukama koje regulišu takve aktivnosti u zaštićenim područjima. Ovi planovi za upravljanje životnom sredinom će se objaviti i podlijeगाće procesu javne rasprave.

Specijalista za zaštitne mjere na MIDAS projektu će pregledati i odobravati dostavljene EMP-ove, dok će EMP-ovi za aktivnosti u zaštićenim područjima biti poslani ka Ekspertu Svjetske banke za zaštitu životne sredine na pregled i dalja uputstva.

Objavljivanje: Kompletiran plan za upravljanje životnom sredinom (za projekte gdje se ovaj plan smatra neophodnim, prema kontrolnoj listi) biće objavljen na javnom mjestu u blizini podprojekte lokacije. Javna mjesta mogu biti opštinske zgrade, biblioteke, autobuska stajališta, ili obične table za oglašavanje, koje obezbjeđuju da većina stejkholdera na koje projekat utiče bude obaviještena. Zatim, web sajt MIDAS projekta će takođe biti korišćen da se objavi plan za upravljanje životnom sredinom, a način dobijanja povratnih informacija ili žalbi će se takođe uspostaviti na web sajtu (e-mailom ili običnom poštanskom pošiljkom).

Za planove upravljanja životnom sredinom za zaštićena područja, nakon objavljivanja, uz dovoljno vremena da se pregledaju dokumenta, održaće se proces javne rasprave (najavljen ranije) sa ciljem da se osigura da se svo potencijalno pogođeno javno mjenje obavijesti o planiranim aktivnostima i dobije šansu da saopšti svoje mišljenje o aktivnosti. Zapisnici sa ovih rasprava će biti sastavni dio ovog plana i biće podneseni zajedno sa regularnim zahtjevom. Cilj objavljivanja i javnih rasprava je da se obezbijedi dobijanje sve podrške ili žalbi prije početka radova, tako da bi se plan projekta i plan za upravljanje životnom sredinom mogli, shodno tome, prekontrolisani sa ciljem da spriječe žalbe kada se radovi budu realizovali. Zajmoprimac će na kraju biti odgovoran za konsultacije i garantovanje da su svi njegovi susjedi ili krajnje pogođeni stejkholderi konsultovani.

5.6 Monitoring i izvještavanje

Kao dio redovnih aktivnosti supervizije od strane MIDAS projektnog tima, ovaj Tim će pružiti podršku Savjetodavnoj službi i Sektoru za plaćanje u vidu kancelarijskih provjera

dokumentacije, kao i za provjere na terenu kako bi se osigurala usaglašenost projekata financiranih MIDAS grant programima sa politikama zaštite Svjetske banke.

Formular koji će se popunjavati tokom terenskih posjeta i kontrola na licu mjesta, dat je u Aneksu 9.

Sve investicije nadgledaće MPRR (Sektor za plaćanja uz podršku savjetodavnih službi ili drugih službi) tokom perioda od pet godina nakon izvršenja finalne isplate.

Sektor za plaćanja će redovno obavještavati Tim MIDAS projekta o svojim odlukama (odobrenjima, neprihvatanjima, itd.). Projektni tim MIDAS projekta će redovno obavještavati tim Svjetske banke o aktivnostima koje se realizuju u skladu sa ovim Pozivom.

Odsjek za monitoring i izvještavanje unutar Sektora za ruralni razvoj temelji se na prikupljanju podataka dobijenih od strane Sektora za plaćanje i MIDAS kancelarije. Dobijeni podaci će biti korišteni za dalju elaboraciju i da se dobije jasnija slika za svaki sektor u poljoprivredi koji je podržan. Na temelju tih podataka će biti lakše programiranje budućih mjera na najbolji način kroz naredne javne pozive.

Tokom pisanja IV Javnog poziva, koristili smo dokumenta i pokazatelje iz prethodnih poziva, kao i izvještaje iz istraživanja koji su sprovedeni od Sektora za ruralni razvoj, Sektora za plaćanje i MIDAS kancelarije.

5.7 Verifikacija, evaluacija i odobravanje zahtjeva

Zahtjev se, nakon evidencije u registru Arhive MPRR, dostavlja Odsjeku za ugovaranje u okviru Sektora za plaćanja.

Najprije se zahtjevi evidentiraju u glavnoj bazi podataka Sektora za plaćanja i dodjeljuju im se brojevi prema redosljedu njihovog prijema u Arhivi MPRR.

Zatim se zahtjevi provjeravaju, prema redosljedu njihovog prijema, tako da se utvrdi da li su stigli pravovremeno i da li su kompletni, u skladu sa utvrđenom kontrolnom listom. Ova provjera kompletnosti vrši se po principu „četiri oka“, prema kojem kontrolnu listu potpisuju dva lica iz Odsjeka za ugovaranje.

Nakon provjere kompletnosti, provjerava se prihvatljivost kao i održivost investicija kako za aplikanta, tako i za dostavljeni projekat.

Nakon toga slijedi kontrola na terenu, izvršena od strane Savjetodavnih službi i Sektora za plaćanje, kako bi se na terenu utvrdilo stanje prije realizacije investicije, odnosno da li stanje na terenu odgovara podacima navedenim u zahtjevu i priloženoj dokumentaciji, na osnovu čega će se utvrditi rang lista podnosioca zahtjeva u skladu sa kriterijumima rangiranja. Rang lista se pravi za svaku oblast investiranja posebno (oblast investiranja 1 i oblast investiranja 2), a broj odobrenih projekata se određuje u skladu sa iznosom sredstava opredijeljenim za svaku oblast investiranja posebno (Stočarska proizvodnja - sa živinarstvom 60 %, biljna proizvodnja – sa pčelarstvom 40%). Za oblast investiranja 1, je opredijeljeno 930.057,00 €, a za oblast investiranja 2, je opredijeljeno 620.038,00 €. Ako za jednu oblast investiranja iznos traženih sredstava bude manji od predviđenog, sredstva se mogu realocirati za drugu oblast investiranja, ako je kod te oblasti iznos tražene podrške veći od predviđenih sredstava.

Prioritet pri odobravanju sredstava imaju aplikacije sa većim brojem bodova, ukoliko je zahtijevani iznos sredstava za podršku veći od sredstava grantova predviđenih Budžetom za tekuću godinu. Rangiranje se vrši prema kriterijima prikazanim ranije u dijelu 4.12 (za svaku oblast pojedinačno) “Kriterijumi za bodovanje i rangiranje” ovog Priručnika.

Evaluacija i rangiranje se vrši za svaku oblast posebno (oblast investiranja 1 i oblast investiranja 2). U slučaju da, u okviru jedne oblasti investiranja, dva ili više projekata imaju isti broj bodova, prednost će imati onaj s ranijim datumom podnošenja kompletne dokumentacije

Za svaki nepotpuni zahtjev, Sektor za plaćanja će tražiti od podnosioca zahtjeva da dostavi dokumenta koja nedostaju i to u roku od petnaest (15) kalendarskih dana. Aneksi 1 i 3, i dokumenta koja se odnose na cjenovne ponude za nabavku roba, usluga i radova ne smiju se naknadno dopunjavati, već moraju biti kompletna u trenutku podnošenja zahtjeva.

U slučaju kada je to potrebno, Sektor za plaćanja može od podnosioca zahtjeva (čiji je zahtjev potpun) zatražiti i neka dodatna obrazloženja i/ili ispravke u vezi sa podnesenim zahtjevom, a podnosilac zahtjeva ta dokumenta treba dostaviti u roku od petnaest (15) kalendarskih dana od dana prijema takvog pisanog zahtjeva.

Za svaki kvalifikovani zahtjev, Odsjek za ugovaranje (Sektor za plaćanja) će, nakon vršenja kontrole na licu mjesta, popuniti tabelu za ocjenjivanje za odobravanje projekta (Aneks 5), na osnovu koje će se izdati Rješenje o usvajanju zahtjeva, potpisano od strane odgovornog lica u MPRR (Sektor za plaćanja), na osnovu kojeg će se potpisati Ugovor o grantu.

5.8 Neprihvatanja i žalbe

Pismo obavještenja. Svaki podnosilac zahtjeva čiji zahtjev nije prihvaćen, najprije će biti obaviješten putem Pisma obavještenja (Anex 11, Pripremljen od strane Sektora za plaćanje). U ovom pismu se navode razlozi za neispunjavanje kriterijuma, pojašnjava pravo **prigovora** Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja (Sektor za plaćanje) na sljedeću adresu: (Rimski trg 46, 81000 Podgorica). Rok za podnošenje prigovora je 15 kalendarskih dana (10 radnih dana) nakon prijema Pisma obavještenja.

Upravljanje prigovorima. Razmatranje validnih prigovora će se obaviti u roku od 30 radnih dana, ostavljajući vrijeme za prikupljanje i ispitivanje dokaza. Dodatno vrijeme može biti potrebno za pregovore sa nezadovoljnim aplikantima, ali rješavanje po prigovoru ne bi trebalo da bude duže od 45 radnih dana. Komisija za žalbe će kontrolisati sve žalbe koristeći Ček listu za žalbe koja će biti ispunjena i potpisana od dva službenika - članova Komisije za žalbe. Zvaničan odgovor podnosiocu prigovora biće poslat u svim slučajevima, obavještavajući šta je ishod razmatranja i sledstveno tome koje aktivnosti mogu biti preduzete. Redovno ažurirani pregled ili rezime ove evidencije biće objavljen na web sajtu MIDAS projekta.

Rješenje o odbijanju. Drugi, poslednji korak u odbijanju zahtjeva je "Rješenje o odbijanju" (Anex 12, koje priprema Sektor za plaćanje). Takvo pismo šalje se podnosiocu zahtjeva - u slučaju da prigovor nije podnjet ili u slučaju da je prigovor podnjet ali je odbijen od strane MPRR (Sektor za plaćanje). U oba slučaja "Rješenje o odbijanju" zahtjeva se šalje podnosiocu zahtjeva u roku od 30 radnih dana nakon slanja "Pisma obavještenja", opisujući razloge za odbijanje. Ako pozitivno rješavanje po prigovoru ne može biti postignuto u roku od 45 radnih dana ili ako podnosilac prigovora nije zadovoljan Rješenjem o odbijanju, podnosilac zahtjeva može pokrenuti upravni spor tužbom Upravnom sudu Crne Gore adresa: Bulevar Svetog Petra Cetinjskog br. 130, Kula - poslovni centar NCO, 81000 Podgorica.

Pored toga, slučajevi korupcije u pogledu korišćenja sredstava iz MIDAS projekta, uključujući nesigurne aktivnosti nabavke, ili neodgovarajuće korišćenje opreme koja je nabavljena ili kupljena iz sredstava projekta, od strane osoblja na projektu, zvaničnih partnera, pod-ugovarača, ili korisnika granta, mogu biti usmjereni na Vladinu Upravu za anti-korupcijsku inicijativu. U bilo kom trenutku, podnosilac žalbe zadržava pravo korišćenja sudskog sistema Crne Gore.

Objavljivanje. Informacije o procesima i procedurama upravljanja žalbama biće objavljene na web sajtu MIDAS projekta.

5.9 Ugovor o grant podršci između podnosioca zahtjeva i MPRR

Nakon donošenja Rješenja o usvajanju zahtjeva, Odsjek za ugovaranje (Sektor za plaćanja) priprema Ugovor o grantu, koji reguliše obaveze njegovih potpisnica i informiše korisnika o njegovim pravima i obavezama. Korisnik mora da poštuje sve članove i Anekse iz Ugovora o grantu, koji će potpisati sa MPRR. Nerealizovanje investicija u skladu sa Ugovorom o grantu dovešće do odbijanja zahtjeva za plaćanje i raskida Ugovora o grantu.

Detalji oko procedure i sadržaja Ugovora o grantu između korisnika i MPRR navedeni su u Aneksu 6 ovog Priručnika.

Imena korisnika s kojima je MPRR zaključila Ugovore o grantu u okviru MIDAS projekta, kao i iznos dodijeljenih sredstava biće objavljeni na internet stranicama MPRR-a i MIDAS projekta, a korisnici će biti obaviješteni i pisanim putem.

Trajanje Ugovora o grantu će biti definisano na osnovu korisnikovog zahtjeva, ali implementacija predložene investicije mora da se završi do 31. decembra 2013.

5.10 Investiranje u projekat

Investicija od strane korisnika može početi tek kada je Ugovor o grantu potpisan od strane korisnika i MPRR stupio na snagu. Prije potpisivanja Ugovora o grantu dozvoljeno je izvršiti samo pripreme radove (to uključuje npr. pripremu tehničke dokumentacije, pripremu investicionog plana, sticanje vlasništva nad imovinom vezanom za ulaganja, sl.). Konsultantske usluge nastale prije podnošenja zahtjeva i u cilju ispunjavanja uslova za apliciranje mogu biti prihvaćene do iznosa od 1.000 € (refundacija 500 €) i to samo u pripremi tehničke dokumentacije, dok u pripremi i izradi bisnis plana (nacrti, skice, predračuni) mogu biti prihvaćeni u ukupnom iznosu izdataka za ovu namjenu do 600,00 € (do 300 € refundiranja sredstava).

Ukoliko MPRR utvrdi da je korisnik započeo s bilo kojom aktivnošću na predloženom projektu, osim pripremnih radova, prije potpisivanja Ugovora o grantu, MPRR će raskinuti Ugovor o grantu.

Od trenutka stupanja na snagu Ugovora o grantu korisnik ne smije mijenjati projekat. U slučaju da se određena promjena ipak mora napraviti, korisnik je obavezan o tome obavijestiti MPRR u pisanom obliku uz odgovarajuće objašnjenje (Anex 10) i može izvršiti promjenu tek nakon pismenog odobrenja od strane MPRR.

Mogući razlozi za takve promjene mogu biti: viša sila, prestanak proizvodnje određene robe koja je trebala biti uključena, nemogućnost dobavljača da pruži usluge, nabavi robu ili izvede radove, promjene nastale kao posljedica potrebe za usklađivanjem sa zakonodavstvom, situacija koja se nije mogla predvidjeti u trenutku zaključivanja Ugovora o grantu i ostale situacije na koje korisnik nije mogao uticati, nove tehnologije koje mogu poboljšati efikasnost projekta. Svi ovi razlozi moraju biti potkrijepljeni odgovarajućom dokumentacijom.

Spisak prihvatljivih investicija, na osnovu kojih korisnik može dobiti podršku, su navedene u stavkama 4.9 i 4.10 (za svaku oblast pojedinačno)

5.11 Nabavke

Osim ako Svjetska banka ne odobri drugačije, nabavka dobara i radova za pod-projekte ruralnog razvoja (i) financiranih od strane MIDAS-ovog programa grantova za ruralni razvoj, biće vršena zajedničkom primjenom metoda nabavki u skladu sa stavom 3.17 iz Smjernica za nabavku Svjetske Banke, u skladu sa procedurama dokumenta Svjetske banke: „Priručnik za vršenje nabavke veoma male vrijednosti prema malim grantovima, zajmovima i kreditima Svjetske banke/IDA-e“ (Septembar 2005.); (ii) nabavka dobara i usluga za potprojekte ruralnog razvoja financiranih od strane MIDAS-ovog programa grantova za ruralni razvoj koji realizuju registrovana poljoprivredna gazdinstva, udruženja proizvođača, mala i srednja preduzeća, nevladine organizacije i turistička udruženja, vršiće se u skladu sa komercijalnim praksama ustanovljenim u zemlji a u skladu sa paragrafom 3.12. Smjernica za nabavku Svjetske banke i u skladu sa procedurama nabavke definisanim u Operativnom priručniku projekta (Priručnik za nabavke) i u ovom Operativnom priručniku za grantove. Takvi postupci su detaljno opisani u ovom poglavlju Operativnog priručnika za grantove.

Nabavka dobara, materijala i radova u vrijednosti koja je niža od 2.000 € biće izvršena od strane korisnika putem direktne kupovine ili ugovaranja. Treba napomenuti da stavke istih karakteristika ili one koje može obezbijediti isti dobavljač treba grupisati u cjeline, što se takođe odnosi i na ugovore u kojima se primjenjuje direktna kupovina ili ugovaranje (u iznosu manjem od 2.000 €), npr. daske, eksere i cigle treba grupisati u građevinski materijal.

Nabavka dobara, materijala i radova, koji budu u vrijednosti većoj od 2.000 €, financiranih iz ovog Programa za grantove biće izvršeni od strane korisnika u skladu sa procedurama nabavke - Šoping (tj. Usporedba cijena ponuda primljenih od ne manje od tri dobavljača) kao što je opisano u ovom Operativnom priručniku za grantove. Kompletan lista ponuda mora biti uključena u dokumentaciju podnesenu Sektoru za plaćanje, na kraju investicije, zajedno sa svom neophodnom dokumentacijom za zahtjevom za plaćanje.

Ponude bi trebale da budu dobavljene od nekoliko dobavljača ili ugovarača (a da ih bude minimum po tri u svakom slučaju). Kompanije koje su pozvane da dostave ponude ne smiju biti povezane jedna sa drugom ili sa aplikantom.

Ove procedure nabavke se obavljaju od strane korisnika; međutim, Sektor za plaćanja će biti odgovoran za i) monitoring nabavki u okviru grantova, da bi se osiguralo da se osnovni principi Bančinih procedura nabavki su ispoštovane, ii) da su zapisi (arhiva) pravilno održavani, iii) da su ugovori koji se odnose na jedan zahtjev u skladu sa njihovim prirodom ili obimom (npr. u jednom zahtjevu pojedinačne stavke koje se nabavljaju, a svrstane su u istu kategoriju, moraju biti prikazane zajedno, kako se ne bi izbjegla procedura tri ponude, navođenjem pojedinačnih stavki koje iznose manje od 2.000 € (gdje je dozvoljena direktna kupovina) ne smije se dozvoliti od strane Sektora za plaćanja). Sve ovo kako bi se omogućila uloga praćenja Sektora za plaćanja, grant sporazumi će obezbijediti detalje o nabavci i računovodstvenim mjerama koje će trebati da se primijene da bi se zadovoljili zahtjevi Sektora za plaćanje.

Jedinica za tehničku podršku u okviru Ministarstva finansija će pružiti obuku Savjetodavnim službama o procedurama nabavki u pogledu šoping procedura tako da oni mogu biti od pomoći aplikantima za procedure nabavke, kao i za Sektor za plaćanje kako bi izvršili monitoring nabavki sprovedenih od strane korisnika.

Šoping procedure koje treba da prati korisnik, za nabavku dobara i građevinskih radova:

Ovaj metod se koristi za lako dostupna dobra ili robu standardne specifikacije, ili za jednostavne građevinske radove malih vrijednosti. Ponude bi trebale da budu dobavljene od nekoliko dobavljača ili ugovarača (a da ih bude minimum po tri u svakom slučaju). Pozivi za ponudama mogu biti poslani ka dobavljačima ili izvođačima putem pisma, fax-a, e-maila, ili

prosljeđeni ručno, i ponude mogu biti podnesene koristeći bilo koji od ovih načina komunikacije. Sledeći koraci treba da budu slijedeći:

- Priprema listu traženih roba (uključujući količine) ili radova;
- Priprema tehničkih specifikacija;
- Priprema liste ponuđača ili izvođača dovoljno široke da generiše dobru konkurenciju i da daje najmanje tri ponude, kao što se i zahtijeva. Ova lista može biti pripremljena na osnovu prethodnog iskustva, konsultacijom sa Privrednom komorom, koristeći Internet, ili direktnom pretragom po tržištu.
- Priprema poziva za ponude koristeći model u Anexu 8.1. za Dobra, i u Anexu 8.5. za radove.
- Slanje zahtjeva za ponude ka dobavljačima i izvođačima;
- Uvjeriti se da je uslov, da se dobiju minimum tri ponude, ispunjen;
- Primiti ponude do isteka roka, otvoriti ih i evaluirati;
- Pripremiti evaluacioni izvještaj koristeći Dodatak 8.4. za dobra i Dodatak 8.8. za radove; dati preporuku za potpisivanje ugovora;
- Potpisati ugovor koristeći dodatke 8.2 i 8.6 za nabavku robe i radove;
- Držati proces kao povjerljiv sve dok ugovor ne bude dodijeljen
- Primanje i provjera robe i isplata po nalogu; (Primjedba: osigurati da su nabavljena dobra i robe tačno kao što je navedeno u specifikaciji), i
- Čuvati sva dokumenta u datoteci, jer će ona biti potrebna kod zahtjeva za plaćanjem.

Treba naglasiti da se iz MIDAS programa za grantove neće finasirati niti jedna konsultantska usluga (za oboje, tehničku dokumentaciju i za biznis plan) koja je viša od 1.600 € tj. samo će se iznos od 1.600 € smatrati prihvatljivim troškom kao dio investicije, a refundirat će se iznos do 800 €. Model ugovora se nalazi u Anexu 8.9.

Svi zahtjevi će biti provjereni od strane Svjetske banke kroz naknadnu reviziju, gdje će minimum 1 od 10 zahtjeva biti provjerena (odnosno minimum 10%). Naknadna revizija uključuje procedure nabavki.

Podnosilac treba da dozvoli, kao i da obezbijedi kod njegovih podizvođača, Banci ili ovlašćenim revizorima od strane banke, da izvrše inspekciju ili reviziju njegovog računovodstva, arhive ili ostalih dokumenata koji se odnose na dostavljanje predloga za obavljanje usluga i izvođenje Ugovora. Bilo kakvo neslaganje sa navedenim obavezama može prouzrokovati zabranjenu praksu što će usloviti raskidanje Ugovora i/ili primjenu sankcija od strane Banke (uključujući nelimitirano određivanje nepodobnosti) u skladu sa procedurama sankcionisanja Svjetske banke.

5.12 Zahtjevi za isplatu

Nakon završetka ulaganja, korisnik predaje arhivi MPRR Zahtjev za isplatu sa potrebnim dokumentima i to u originalnom obliku, nakon čega se prosleđuju Odsjeku za autorizaciju plaćanja u okviru Sektora za plaćanja. Popis dokumentacije koja se prilaže zahtjevu za isplatu naveden je u Aneksu 7. Dokumenta koja se prilažu uz Zahtjev za isplatu, slažu se prema redosljedu navedenom u aneks-u kako bi se olakšala kasnija obrada od strane Odsjeka za odobravanje plaćanja u okviru Sektora za plaćanja.

Zahtjev za isplatu mora sadržati sve, u cijelosti plaćene račune, u skladu s odabranom ponudom i ugovorom. Sredstva predviđena MIDAS operativnim priručnikom, ne mogu se isplatiti korisniku u iznosu većem od onog koji je definisan ovim priručnikom. Korisnik je dužan da podnese samo one račune koje se odnose na ulaganja u projekat i koja pripadaju spisku prihvatljivih investicija.

Svi dokumenti koji se odnose na plaćanja za finansirani projekat, osim računa za opšte troškove i pripreme radove, moraju biti datirani nakon datuma Ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava (granta) između MPRR i korisnika.

Zahtjev za isplatu se podnosi MPRR (Sektor za plaćanje) u roku navedenom u Ugovoru o dodjeli bespovratnih sredstava (granta). Ako se procjeni da će projekat kasniti, korisnik je obavezan dostaviti MPRR Zahtjev za odobrenjem promjena, s objašnjenjem i pripadajućom dokumentacijom koja se odnosi na promjene, ne kasnije od 30 dana prije isteka roka za podnošenje Zahtjeva za isplatu, s ciljem da se promijeni rok. Pod uslovima da je razlog opravdan, MPRR će izdati Pismo odobrenja izmjena i Amandman na Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava (granta) će biti napravljen, tj. rok za podnošenje Zahtjeva za isplatu će se produžiti. Ako MPRR utvrdi da razlog nije opravdan, korisniku će se izdati Pismo odbijanja izmjena i Zahtjev za isplatu će se podnijeti kao što je određeno Ugovorom o dodjeli bespovratnih sredstava (granta).

U slučaju da korisnik ne podnese Zahtjev za isplatu sa svom potrebnom dokumentacijom u predviđenom roku, MPRR će raskinuti Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava (granta) i u pisanom obliku informisati podnosioca zahtjeva da Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava (granta) više nije važeći.

Pod uslovom da su sve administrativne provjere i kontrole na terenu koje se odnose na podnesen Zahtjev za isplatu pozitivno riješene, Sektor za plaćanja – Odsjek za Autorizaciju plaćanja će izdati Rješenje o isplati u roku od tri (3) mjeseca od dana prijema Zahtjeva za isplatu.

Iznosi vrijednosti roba ili usluga prilikom podnošenja Zahtjeva za plaćanje, ne smiju biti veći od onoga što je predloženo kroz apliciranje putem Biznis plana i prateće dokumentacije, a u slučaju da iznos iz zahtjeva za plaćanje bude veći, kao prihvatljiv će biti smatran onaj iznos koji je naveden u Biznis planu i pratećoj dokumentaciji podnesenoj prilikom apliciranja.

5.13 Terenska kontrola

Kontrola na terenu sprovodi se prije potpisivanja Ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava (granta), prije isplate i tokom petogodišnjeg razdoblja nakon izvršenog konačnog plaćanja. Osim redovnih kontrola, kontrole na terenu mogu se obavljati i u bilo kojem trenutku za vrijeme trajanja investicije. Naloge za sve kontrole na terenu (prije odobrenja projekta, prije odobrenja za plaćanje i *ex post* kontrole) izdaje Sektor za plaćanje. Kontrolu na terenu sprovode službenici MPRR (Sektora za plaćanje) zajedno sa savjetodavnim službama. Takođe, nezavisne revizije koje mogu biti angažovane od strane MPRR ili međunarodna revizija na MIDAS projektu (u daljem tekstu: kontrolori) mogu biti uključeni u proces.

Korisnici čije se investicije kontrolišu, obavezne su pripremiti sve potrebne podatke i materijale za sprovođenja kontrole na terenu. U slučaju da korisnik ne dozvoli ili spriječi kontrolu na terenu, ili da na bilo koji drugi način utiče na rad kontrolora, podneseni zahtjev ili zahtjev za isplatu zbog kojeg se vrši kontrola na terenu neće biti odobren. Kontrolori na terenu će imati pristup svojoj dokumentaciji vezanoj uz ulaganje sufinansirano sredstvima

predviđenim iz MIDAS-a tokom svih kontrola koje se sprovode prije potpisivanja Ugovora o grantu, prije isplate i kroz petogodišnje razdoblje nakon izvršene isplate korisniku.

Za vrijeme kontrole na terenu kontrolori mogu provjeravati poljoprivredno zemljište, zasade, stočni fond, poslovni i proizvodni prostor, objekte, uređaje i robu, kao i poslovnu dokumentaciju podnosioca zahtjeva za korišćenje MIDAS grantova. Dodatno, kontrolori će takođe provjeriti odredbe ček-liste zazaštitu životne sredine i da korišćenje zemljišta ne ugrožava treća lica. Kontrolori mogu provjeriti i dokumentaciju podnosioca zahtjeva koja se odnosi na ta prava, provjeriti poslovne knjige i dokumente kao što su fakture i računi, popisi, dokumentacija o prihvatljivosti, potvrde plaćanja, popisi garantnih listova, odluke/rješenja, ugovore, potvrde, podatke o korištenom materijalu i izvršenim radovima, kao i bankovne izvještaje koja posjeduje korisnik. Kontrolori mogu provjeriti i računovodstvene podatke, opremu, preradu i proizvodnju, pakovanja, otpremu i skladištenje. Ukratko, kontrolori mogu provjeriti sve podatke koji se odnose na vrstu, količinu i kvalitet roba i usluga, napredak poslovanja i načine na koje se koriste završena ulaganja, mogu sprovesti kontrolu nad planskom i tehničkom dokumentacijom koja se odnosi na ulaganje, provjeriti računovodstvene podatke i dokumente, kao i finansijske i tehničke podatke subvencioniranih projekata. Oni izvještavaju nadležna tijela i traže sprovođenje određenih postupaka za čije sprovođenje nijesu ovlašteni. Zaduženi su i za prikupljanje podataka i informacija od mjerodavnih osoba, svjedoka, stručnjaka i drugih osoba, ako je to potrebno za adekvatno obavljanje kontrole. Takođe, kontrolori će sačiniti odgovarajuću fotoarhivu investicije za svakog pojedinačnog korisnika.

Kontrolori mogu najaviti kontrolu 48 sati unaprijed korisniku, pod uslovima da ciljevi i svrha kontrole na terenu nisu ugroženi prethodnom najavom. U slučaju kada je podnosioc zahtjeva obavješten o kontroli na terenu i o nužnom prisustvu treće osobe (računovođe, nadzornog inženjera, izvođača građevinskih radova), zavisno od ulaganju i faze kontrole, podnosilac zahtjeva je obavezan osigurati njihovo prisustvo. U slučaju da se kontrola obavlja na više lokacija, kontrolori, dok se pripremaju za kontrolu, mogu tražiti od podnosioca zahtjeva podatke o udaljenosti tih lokacija (u slučaju da sjedište korisnika i mjesto ulaganja nisu na istoj lokaciji).

Ako podnosilac zahtjeva ne vodi sam svoje poslovne knjige, preporuka je da knjigovođa bude prisutan tokom kontrole na terenu jer se veliki dio provjera odnosi na kontrolu knjigovodstvene dokumentacije. Isto tako, sva fizička i pravna lica, kao i lica koja su s korisnikom povezane kroz predmetno ulaganje, takođe podliježu kontroli i obavezne su omogućiti sprovođenje kontrole na terenu, pružiti potrebne podatke i osigurati uslove za nesmetan rad kontrolora.

Nakon inspekcije, ukoliko su svi uslovi ispunjeni, Kontrolori će sačiniti odgovarajući izvještaj o stanju na terenu, da li odgovara podacima navedenim u podnesenom zahtjevu ili zahtjevu za plaćanje i priloženoj dokumentaciji i dostaviti ga Sektoru za plaćanje na dalju obradu. Sva fotografska dokumentacija dobijena kontrolom na terenu podnosi se Sektoru za plaćanja (u štampanoj i elektronskoj formi).

Sektor za plaćanje će nakon dobijanja Izvještaja od strane kontrolora, za svakog korisnika ispuniti evaluacionu tabelu za odobravanje zahtjeva na osnovu koje će utvrditi listu korisnika koji će potpisati Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava (granta), uključujući detaljne informacije o izvoru finansiranja (IBRD ili GEF) za svaku stavku / investiciju; a za odobrenje zahtjeva za isplatu ispuniti spisak isplata sa izračunatim iznosom podrške za svakog pojedinačnog korisnika, kao i listu podnosilaca zahtjeva kojima je odbijen zahtjev za isplatu.

Tim zadužen za vršenje terenske kontrole jednog podnesenog zahtjeva ne treba da bude isti kao i tim koji vrši terensku kontrolu za zahtjev za isplatu gore pomenutog podnesenog zahtjeva.

5.14 Finansije i isplata

Nakon što Sektor za plaćanja potpiše Listu korisnika kojima je odobrena isplata, spisak potpisuje odgovorno lice u MPRR. Spisak se prosljeđuje Odsjeku za izvršavanje plaćanja i računovodstvo (Sektor za plaćanje), gdje će biti pripremljene instrukcije za plaćanje, a jedan primjerak se podnosi Jedinici za tehničku podršku (TSU) Ministarstva finansija rade njihove evidencije i računovodstva. Sektor za plaćanje će voditi računovodstvenu evidenciju za sopstvene potrebe.

Nakon primljene Liste korisnika odobrenih za plaćanje, Sektor za plaćanje pravi instrukcije za svako pojedinačno plaćanje (ili zbirnu listu za plaćanje). Nakon toga, te instrukcije se dostavljaju na plaćanje i jedan primjerak se šalje Jedinici za tehničku podršku (TSU) za njihovu evidenciju. Nakon toga, MPRR izdaje nalog za plaćanje za svaku pojedinačnu instrukciju Trezoru Ministarstva finansija. Takođe, MPRR (Sektor za plaćanja – Finansijske službe MPRR-a) procesuirá plaćanja u SAP sistemu (sistem odobrenih plaćanja) Vlade, a onda instrukcije i prateću dokumentaciju, preko Jedinice za tehničku podršku, prosljeđuje Ministarstvu finansija, tj. Trezoru. Na osnovu toga, državni Trezor uplaćuje odobreni iznos granta, sa posebnog računa MIDAS projekta (IBRD / GEF), na žiro račun svakog pojedinačnog korisnika.

Nakon isplate sredstava na žiro račun korisnika, Sektor za plaćanja će proknjižiti sva plaćanja koja su izvršena korisnicama iz sredstava (IBRD / GEF-a) u računovodstveni sistem MPRR-a / Sektora za plaćanje. Plaćanja će se procesuirati u roku od 30 dana od izdavanja spiska za plaćanja od strane Sektora za plaćanje.

Mora se voditi registar aplikacija i izvršene isplate se moraju ažurirati u dva registra, registar podnesenih zahtjeva i registar odobrenih i isplaćenih zahtjeva. Registar će takođe uključivati detaljne pokazatelje izvora finansiranja (IBRD / GEF).

5.15 Završetak projekta

Kada se investicija ili projekat kompletira i izvrši isplata sredstava na žiro račun korisnika, dokumentacija uz kopiju aplikacionog formulara se arhivira u arhivi MPRR i čuva se najmanje 5 godina od dana završetka projekta. Informacije u dokumentima moraju biti ažurirane u registracionom sistemu i obilježene kao ZAVRŠENO.

5.16 Revizija i kaznena politika

Revizija finansijskih izvještaja projekta koja se obavlja na godišnjem nivou, će zahtijevati da se proširi obuhvat u skladu sa linijama grantova kako bi se uključila revizija makar jednog uzorka kako bi se osiguralo da se dogovoreni rezultati ostvaruju na efikasan način. Odabrani revizor će pregledati korišćenje sredstava na slučajno odabranom uzorku, a detalji će biti opisani u revizorskom opisu posla (Projektnom zadatku). Revizija će biti sprovedena od strane nezavisnog revizora, prihvatljivog za Svjetsku banku i u skladu sa postavljenim uslovima prihvatljivim za Svjetsku banku. Godišnji revidirani finansijski izvještaj i izvještaj revizora će biti dostavljen Svjetskoj banci u roku od šest mjeseci nakon završetka fiskalne godine. Revizija će biti sprovedena u skladu sa Međunarodnim standardima revizije.

U odnosu na gore navedeno i Državna revizorska institucija će izvršiti reviziju u dva koraka:

- 1) Transakcije izvršene od MPRR kroz Ministarstvo finansija ili Trezor će biti kontrolisane od Državne revizorske institucije.
- 2) Državna revizorska institucija će provjeravati sredstva povučena sa MIDAS projekta.

MPRR takođe može sprovesti internu reviziju preko poljoprivredne inspekcije.

U slučaju bilo koje od gore navedenih revizija, ili kontrole na terenu nakon investicije, izvršene od strane MPRR, nađe da korisnik nije koristio sredstva u skladu sa Ugovorom o grantu, slučaj će biti procesuiran u skladu sa crnogorskom zakonskom regulativom.

6. Implementaciona tijela za realizaciju Midas grantova

6.1 Odbor za monitoring MIDAS programa za grantove

Odbor za monitoring (Nadzorni odbor MIDAS)projekta ili neki drugi odbor određen od strane MPRR) MIDAS programa za grantove izvršava monitoring programa implementacije grantova, posredstvom finansijskih indikatora i indikatora rezultata.

Upravni odbor je odgovoran za:

- davanje mišljenja (odobranje) na operativni priručnik za grantove (pojedine mjere).
- odobranje programa po osnovu kriterijuma za izbor aktivnosti koje se finansiraju.
- odobranje godišnjeg izvještaja o napretku;
- ispitivanje rezultata implementacije ciljeva postavljenih u Operativnom priručniku;
- periodično preispitivanje napredovanja koji se ostvaruje prema postizanju preciziranih ciljeva;
- predlaganje Organu za upravljanje (MPRR) promjene i dopune u Operativnom priručniku za grantove

Obaveze:

Upravni odbor treba da se sastaje najmanje dva puta godišnje. *Ad hoc* sastanci se mogu sazvati ukoliko postoje hitna pitanja za rešavanje. Proces donošenja odluka i mišljenja u Odboru je zasnovan na konsenzusu.

6.2 Glavne odgovornosti i obaveze Sektor za ruralni razvoj

Programiranje

Cilj programiranja je da pripremi i razvije operativne priručnike za MIDAS grantove I onda za IPARD program.

Dakle, preporučuje se da tim za izradu Operativnog priručnika čine Sektor za ruralni razvoj i predstavnici Sektora za plaćanje.

Proces programiranja:

1. Informacije o trenutnoj situaciju u poljoprivredi i ruralnim područjima
2. Uspostavljanje ciljeva koji su u skladu sa nacionalnom strategijom ruralnog razvoja
3. Izbor i detaljni opisi operativnih mjera

Sektor za ruralni razvoj će biti uključen u procese monitoring i evaluacije za MIDAS grantove i relevantne aktivnosti.

6.3 Osnovne odgovornosti i nadležnosti Sektora za plaćanja

Glavni zadaci iz oblasti Sektora za plaćanje su:

- Izrada poziva za apliciranje i objava termina i uslova za sticanje prava;
- Selektovanje i provjera aktivnosti u skladu sa kriterijumima i mehanizmima aplikativnim sa Operativnim priručnikom za MIDAS grantove;
- Provjera aplikacija za odobravanje projekata u skladu sa terminima i uslovima prihvatljivosti, i da li je u skladu sa Operativnim priručnikom za MIDAS grantove, kao i sa, gdje je to primjereno, odredbama javnih nabavki;
- Praćenje primjene obaveza propisanih Ugovorom o dodjeli bespovratnih sredstava (granta) u pisanoj formi između MPRR i krajnjeg korisnika, uključujući informaciju o mogućim sankcijama u slučaju nepridržavanja ovim obavezama, i gdje je neophodno, davanje odobrenja za početak radova;
- Monitoring organizovanja tenderskih procedura, dodjele grantova i osiguravanje ugovaranja.
- Dodjeljivanje ovlaštenja provjera na licu mjesta, da bi osigurali da su troškovi nastali u skladu sa važećim pravilima – kroz savjetodavne službe (ili neke druge službe delegirane od MPRR),
- Kontrole kako bi se osiguralo da su proizvodi i usluge isporučeni ili obezbijeđeni u skladu sa odlukom o odobrenju, kao i da su plaćanja izvršena ka krajnjem korisniku korektna. Ove provjere pokrivaju finansijske, administrativne, tehničke i fizičke aspekte operacija, zavisno od slučaja;
- Praćenje aktivnosti u svrsi osiguravanja progressa projekta koji se sprovodi;
- Izvještavanje o napretku sprovedenih mjera, po indikatorima;
- Kontrole zahtjeva za plaćanje i priprema lista za plaćanje koje se podnose ka TSU za isplate korisnicima.

Navedene aktivnosti Sektor za plaćanje će vršiti po principu „četvoro očiju“. To znači da će sve aktivnosti i provjere koje je neophodno sprovesti za funkcije:

- 1) Odobravanje i ugovaranje projekata,
- 2) Provjere stanja na terenu,
- 3) Provjera zahtjeva za plaćanja sa izvršenim procedurama nabavki biti sprovedne od strane najmanje dva službenika za svaku funkciju posebno, odnosno nakon sprovedenih aktivnosti provjera od strane jednog službenika, iste aktivnosti provjere će biti obavljene i od strane drugog službenika.

Takođe, rukovodilac Sektora za plaćanje će uraditi dodatnu provjeru pojedinih projekata u svakoj fazi njegove implementacije po principu slučajnog izbora projekata.

Sektor za plaćanje je podijeljen u odsjeke: Odsjek za ugovaranje, Odsjek za autorizaciju placanja, Odsjek za izvršavanje plaćanja, Odsjek za računovodstvo. Odgovornosti spomenutih odsjeka su opisane u tekstu u nastavku.

6.4 Odsjek za ugovaranje

Glavni zadaci odjeka za ugovaranje su sledeći:

- provjera kompletnosti zahtjeva;

- provjera kvalifikovanosti aktivnosti za koju se traži podrška u skladu sa uslovima definisanim u odobrenom Operativnom priručniku za grantove MIDAS projekta;
- poštovanje kriterijuma za odabir propisanih u Operativnom priručniku za grantove MIDAS projekta;
- provjera rezultata dobijenih na osnovu kontrola na terenu, prije odobravanja;
- rangiranje kvalifikovanih zahtjeva;
- sklapanje ugovora sa odabranim podnosiocima zahtjeva;
- izrada aneksa sa odabranim podnosiocima zahtjeva;
- monitoring realizacije investicija;
- ispunjavanje tabele za ocjenjivanje za odobravanje projekta;
- izvještavanje o indikatorima u okviru realizovanih mjera;
- priprema periodičnih izvještaja (kvartalni, godišnji i višegodišnji) i po zahtjevu;
- saradnja u okviru Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja sa Sektorom za ruralni razvoj zaduženim za mjere strukturne politike;
- arhiviranje dokumenata;
- vršenje drugih zadataka definisanih u opštim dokumentima.

6.5 Odsjek za autorizaciju plaćanja

Kada su u pitanju posebne procedure, funkcije odsjeka za autorizaciju plaćanja su sljedeće:

- administrativna provjera vremenskih rokova i kompletnosti zahtjeva za plaćanje primljenih u skladu sa javnim tenderom;
- administrativna provjera poštovanja obaveza iz odobrenog zahtjeva i ispunjenost uslova i kvalifikovanost zahtjeva za plaćanje u pogledu odredbi javnog tendera i propisa o sprovođenju Operativnog priručnika za grantove MIDAS projekta;
- traženje vršenja kontrola na terenu i analiziranje rezultata dobijenih sa kontrola na terenu, prije nego se izvrši isplata;
- odobravanje ili neodobravanje plaćanja za sve mjere;
- arhiviranje dokumenata;
- vršenje drugih zadataka definisanih u opštim dokumentima.

6.6 Odsjek za izvršavanje plaćanja i računovodstvo

Glavni zadaci grupe za plaćanja su sljedeći:

- podnošenje zahtjeva za plaćanja Jedinici za tehničku podršku i Ministarstvu finansija;
- vršenje isplata korisnicima;
- vršenje ostalih zadataka u skladu sa pisanim procedurama;
- kontrola nad vršenim aktivnostima;
- vršenje drugih zadataka definisanih u opštim dokumentima.

6.7 Odsjek za računovodstvo

Glavni zadaci grupe za računovodstvo i budžet su sljedeći:

- praćenje i primjena propisa vezanih za finansijsko i računovodstveno poslovanje;

- konsolidovanje finansijskih izvještaja prema izvještajnim periodima;
- staranje o adekvatnom trošenju sredstava u skladu sa planiranim aktivnostima i projektima;
- evidentiranje svih finansijskih transakcija po programima u računovodstvenom sistemu MIDAS projekta;
- kontrola nad vršenim aktivnostima;
- vršenje drugih zadataka definisanih u opštim dokumentima.

6.8 Savjetodavne službe

Pružanje pomoći ciljnoj grupi

U vezi sa sredstvima podrške, savjetodavne službe (Savjetodavna služba u biljnoj proizvodnji i Služba za selekciju stoke) mora da obavijesti ciljnu grupu o mogućnostima podrške iz MIDAS grantova i preduslovima. Službe su dužne pružiti savjetodavnu pomoć potencijalnim korisnicima u ocjeni mogućnosti za investiranje, upoznavanje sa prihvatljivim i neprihvatljivim investicijama, obavezama i pravima potencijalnih korisnika, raspoloživim sredstvima za finansiranje i u ostalim oblastima za koje potencijalni korisnik traži dodatna tumačenja. U slučaju da predstavnicima službi nijesu jasne pojedine odredbe iz ovog priručnika, dužni su da traže pojašnjenje od tijela nadležnog za Implementaciju ovog projekta. Kancelarija MIDAS projekta i TSU jedinice, koji će biti na raspolaganje da Savjetodavnoj službi pruže razne tipove savjetodavne pomoći iz svojih nadležnosti.

Aplikacioni formulari moraju biti na raspolaganju u regionalnim kancelarijama savjetodavne službe. Takođe, obaveza savjetodavne službe je da aplikantima pomogne oko pravilnog popunjavanja aplikacija (i biznis planova). Međutim, obaveza aplikanta je da podnese aplikaciju MPRR- u

Službenici koji učestvuju u ocjenjivanju zahtjeva ne treba da budu članovi tima koji vrši kontrolu na terenu za isti zahtjev.

6.9 Ministarstvo finansija

Obaveze:

Održavanje specijalnih računa MIDAS projekta.

Vrši isplatu grantova odobrenim korisnicima na žiro račun korisnika.

Ministarstvo finansija, tj. Trezor, posredstvom TSU jedinice, će izvršiti isplate odobrenih iznosa korisnicima na osnovu naloga izdatog od strane Sektora za plaćanja MPRR.

7. Šematski prikaz: MIDAS IV poziv za grantove – tok aplikacionih procedura

